

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Bakalářská práce

**Politický systém arabských rentiérských států –
Saúdská Arábie**

David Frýdl

Plzeň 2014

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Studijní program Politologie

Studijní obor Politologie

Bakalářská práce

**Politický systém arabských rentiérských států –
Saúdská Arábie**

David Frýdl

Vedoucí práce:

PhDr. Martina Ponížilová

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2014

Prohlašuji, že jsem práci zpracoval samostatně a použil jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2014

Poděkování:

Touto cestou bych chtěl poděkovat vedoucí mé práce PhDr. Martině
Ponížilové za její cenné rady a připomínky a za její čas, který mi věnovala.

OBSAH

ÚVOD	8
Poznámka k transkripci.....	11
1. NOVODOBÁ HISTORIE SAÚDSKÉ ARÁBIE	12
1.1 Saúdská Arábie v období 1932 – 1952	13
1.2 Saúdská Arábie v období 1953 – 1963	15
1.3 Saúdská Arábie v období 1964 – 1981	16
1.4 Saúdská Arábie od roku 1982 až po současnost	18
1.4.1 Arabské jaro v Saúdské Arábii	20
2. STÁTNÍ NÁBOŽENSTVÍ SAÚDSKÉ ARÁBIE – WAHHÁBISMUS	22
2.1 Muhammad ibn ^ċ Abd al-Wahháb a jeho učení	24
2.2 Zásadní myšlenky wahhábismu	27
2.3 Wahhábismus versus salafíja	29
3. POLITICKÝ SYSTÉM SAÚDSKÉ ARÁBIE	31
3.1 Politická role vládnoucí rodiny	32
3.2 Král – jeho legitimita a pravomoci.....	33
3.2.1 Proces nástupnictví	34
3.3 Rada ministrů.....	36
3.3.1 Ministerstva.....	38
3.4 Poradní rada	38
3.4.1 Struktura Poradní rady	41
3.5 Výkonná a zákonodárna moc – shrnutí.....	41
3.6 Soudní a právní systém.....	42
3.7 Opozice v Saúdské Arábii.....	44
3.7.1 Islamistická sunnitská opozice.....	45

3.7.1.1 Obsazení mešity v roce 1979.....	46
3.7.2 Ší'itská opozice	47
3.7.3 Liberální opozice.....	48
3.7.4 Vliv opozice a její pronásledování	48
4. NÁBOŽENŠTÍ UČENCI (‘ULAMÁ‘)	50
4.1 Původ ‘ulamá‘	50
4.2 Výbor nejvyšších ‘ulamá‘ (<i>Madžlis haj‘at kibár al-‘ulamá‘</i>)	52
4.2.1 Příklady náboženského vlivu na politiku Saúdské Arábie	53
4.3 Výbor pro podporu ctnosti a potírání neřesti	55
4.4 Nejvyšší rada pro islámské záležitosti	56
4.5 Role ‘ulamá‘	57
5. ZÁVĚR.....	60
6. SEZNAM LITERATURY A INTERNETOVÝCH ZDROJŮ.....	64
7. RESUMÉ.....	72
8. PŘÍLOHY.....	74

ÚVOD

Státy Blízkého východu jsou z geopolitického hlediska velice významnými aktéry mezinárodní politiky, což je v případě některých států dáno jejich ekonomickým vlivem, kterým ovlivňují ekonomiku celého světa. Například státy Perského zálivu patří mezi největší exportéry ropy a mohou tak zásadně ovlivnit její světovou cenu. I kvůli tomu se v této oblasti dlouhodobě střetávají zájmy světových mocností, které přispívají k místnímu politickému neklidu a nestabilitě. Je důležité si uvědomit, že i přes spojovací znaky, jako je právě zmíněný politický neklid, nestabilita a důležitost ropy, má každý stát Blízkého východu své vlastní a ojedinělé rysy, kterými se odlišuje od svých sousedů. Právě odlišnost těchto států ve vnitropolitickém uspořádání, zahraniční politice a v náboženském vyznání svých obyvatel, se sice občas stává jakousi rozbuškou eskalující ve vzájemný konflikt, ale také vytváří jistou originalitu oné země. Saúdská Arábie je svým způsobem originální a unikátní, ale na druhou stranu také nečitelná, potažmo nepředvídatelná. Jsem přesvědčen, že tento stát stojí za podrobnější zkoumání. Ve své bakalářské práci se budu zabývat politickým systémem Saúdské Arábie, který je velmi zajímavý a poměrně odlišný od většiny politických systémů, které můžeme nalézt v ostatních státech Blízkého východu.¹

Saúdská Arábie² (oficiálně Saúdskoarabské království; *Al-Mamlaka al-‘Arabíja as-Sa‘údíja*) je bohatý, konzervativní a nábožensky založený stát, který značně poznamenal poválečný ropný boom. Právě ropa udělala z toho původně zaostalého státu sebevědomý, moderní a velmi bohatý stát. Saúdská Arábie

¹ Stejně jako Ponížilová (2011: 114) řadím mezi státy Blízkého východu Maroko (včetně Západní Sahary), Alžírsko, Tunisko, Libyi, Egypt, Turecko, Sýrii, Libanon, Izrael, Palestinskou samosprávu, Jordánsko, Saúdskou Arábii, Jemen, Omán, Spojené arabské emiráty, Bahrajn, Katar, Kuvajt, Irák a Írán.

² Království Saúdské Arábie zabírá převážnou část Arabského poloostrova a svojí rozlohou je druhým největším arabským státem. Dělí se na třináct provincií a jeho hlavním městem je Rijád. V zemi žije přes 28 milionů obyvatel, drtivá většina islámského vyznání. Úředním jazykem je zde arabština (MZV [nedatováno]. *Saúdská Arábie*, https://www.mzv.cz/jnp/cz/encyklopedie_statu/blizky_vychod/saudska_arabie/index.html, 15. 12. 2013).

má největší zásoby a ropy a po Rusku je jejím druhým největším světovým vývozcem (EIA 2013). Díky nabytému bohatství můžeme o této zemi mluvit jako o rentiéřském státu a o regionální mocnosti, která v současné době hraje v politice Blízkého východu velmi významnou roli.

Identita Saúdské Arábie je úzce svázaná s faktem, že se na jejím území nachází dvě nejposvátnější místa islámu – Mekka a Medína. Kontrolou těchto dvou významných měst může království uplatňovat značný vliv na kulturu a myšlení celého muslimského světa. Když jsem výše psal o unikátnosti Saúdské Arábie, tak musím podotknout, že Saúdská Arábie je vedle Turecka, Íránu a Pákistánu jedinou z muslimských zemí, která nikdy nebyla kolonizována evropskou mocností. Její další unikátnost tkví také v tom, že je to jediná soudobá země, která nese název podle vládnoucí dynastie.

V případě Saúdské Arábie se jedná o velmi konzervativní zemi, která vyznává přísnou, sunnitskou formu islámu – wahhábismus. Nečitelnost a nepředvídatelnost politického systému představuje fakt, že Saúdská Arábie je také jedním z nejrepresivnějších režimů na světě, kde se opakovaně hrubě porušují lidská práva.

Ve své bakalářské práci představím politický systém Saúdské Arábie, který je pro nás, středoevropany žijící v liberální demokracii, poměrně nezvyklý a netradiční. Zejména kvůli evropskému etnocentrismu, který se zaměřuje pouze na evropské či celkově západní politické systémy, nám tato blízkovýchodní politická uspořádání (ve srovnání se západními politickými systémy) připadají poněkud zaostalá. Chci se zabývat politickým systémem, který není pro násinice tolik známý, protože se mu dle mého názoru nedostává takové pozornosti, jako západním a obecně evropským politickým systémům. Saúdskoarabský politický systém je velmi podobný politickým systémům v ostatních arabských rentiéřských státech, kde největší moc a sílu mají peníze nabyté z exportu ropy, a proto si myslím, že je užitečné dozvědět se o tomto politickém systému něco více.

Cílem mé bakalářské práce je představit politický systém Saúdské Arábie ve spojitosti se saúdskoarabským státním náboženstvím. Moje výzkumná otázka zní: Jak se v praktickém politickém životě projevuje saúdskoarabské státní náboženství, tzn. wahhábismus? Vycházím z předpokladu, že Saúdská Arábie je přísným náboženským a konzervativním státem, ve kterém hraje významnou roli učení Muhammada ibn ʿAbd al-Wahhába. Chci zjistit, jakým způsobem se toto učení projevuje v politickém a občanském životě Saúdské Arábie.

Pro psaní této bakalářské práce jsem si zvolil metodu jednopřípadové studie a empiricko-analytického přístupu. Vycházel jsem z odborné literatury v českém i anglickém jazyce. Protože první dvě kapitoly se týkaly historie Saúdské Arábie a wahhábismu, využil jsem díla předních českých islamologů a arabistů, jako jsou například Ondřej Beránek, Eduard Gombár, Luboš Kropáček či Miloš Mendel. Ve třetí kapitole, kde jsem rozebíral politický systém Saúdské Arábie, jsem vesměs používal anglické knihy od autorů jako jsou Tim Niblock, Sheriffa Zuhurová nebo Helen Chapin Metzová. Během psaní této bakalářské práce jsem nejvíce informací čerpal z knih, nicméně nevyhýbal jsem se ani používání internetových zdrojů. Celkově jsem k mému tématu našel dostatečný počet kvalitních zdrojů, díky čemuž jsem mohl mé téma bez problémů zpracovat.

Práci rozdělím do čtyř kapitol. V první kapitole se budu zabývat saúdskoarabskou historií, konkrétně od roku 1932, kdy se Saúdská Arábie sjednotila a vznikl tak stát, který v nepozměněných hranicích existuje dodnes. V této části neopomenou ropný boom, jenž zásadně změnil vnitřní fungování země a krátce se zmíním i o arabském jaru. Znalost novodobé historie Saúdské Arábie je důležitá, protože jen tak můžeme správně pochopit současnou podobu jejího politického systému.

Druhá kapitola bude věnována saúdskoarabskému státnímu náboženství – wahhábismu. V této kapitole se vrátím do 18. století a představím velmi důležitou postavu Muhammada ibn ʿAbd al-Wahhába a jeho učení, které

se stalo náboženskou ideologií Saúdské Arábie. Také zde vysvětlím, co mají společného a čím se liší pojmy „wahhábismus“ a „salafíja“. Význam wahhábismu a ʿAbd al-Wahhába je pro současný politický systém natolik zásadní, že jim věnuji celou druhou část.

Ve třetí kapitole se zaměřím na politický systém Saúdské Arábie. Nejprve se budu zabývat vládnoucí dynastií Saʿúdu a poté začnu popisovat, jak vypadá místní politické prostředí. Obsahem této kapitoly mj. budou tři základní složky moci v saúdskoarabském politickém systému, královské politické pravomoci a rozeberu opoziční skupiny, které se nacházejí na území Saúdské Arábie. Součástí této kapitoly bude i představení největšího povstání, které se událo v roce 1979 v Mekce. V rámci moci soudní se zmíním i o podobě právního systému, který je opřen o islámské právo *šaríʿa* a například i o právech žen. Cílem této části je představit podobu politického systému Saúdské Arábie.

Ve čtvrté kapitole se zaměřím na propojení náboženské a politické elity. Součástí této kapitoly bude představení postavení a pravomocí saúdských duchovních. V této části budu zkoumat vliv náboženských učenců (*ʿulamáʿ*) na politický systém Saúdské Arábie. V neposlední řadě také představím nejdůležitější náboženské instituce a přiblížím roli tzv. náboženské policie.

V závěru práce odpovím na výzkumnou otázku. Stručně zrekapituluji nejdůležitější poznatky o vlivu náboženství na politický systém Saúdské Arábie, které jsem uvedl v bakalářské práci.

Poznámka k transkripci

Vzhledem k tomu, že oficiálním jazykem Saúdské Arábie je arabština, která používá zcela jiné písmo než latinka, musel jsem sjednotit přepis arabských jmen, místních názvů a pojmů. Pro lepší orientaci čtenáře jsem v textu použil zjednodušenou transkripci, která nerozlišuje znělou a neznělou hlásku (například jak znělé, tak i emfatické h se přepisuje jako h). Výjimku tvoří pouze souhláska ajn, kterou jsem přepisoval jako c s horním indexem (^ʿ). Ráz, tzv. hamza,

je v této bakalářské práci zaznamenán jako ´. U jmen a místních názvů jsem použil ustálenou českou transkripci (například namísto al-Madína – Medína).

1. NOVODOBÁ HISTORIE SAÚDSKÉ ARÁBIE

V současné době je Saúdská Arábie velmi bohatou a mocnou zemí, která svůj vliv využívá jak na Západě, tak i v islámském světě. Její historii 20. století tvoří zejména formování a budování národa. Po první světové válce, kdy se zhroutila Osmanská říše,³ se ʿAbd al-ʿAzíz ibn Saʿúd ze všech sil snažil sjednotit nesourodé domorodé kmeny ze všech čtyř rohů Arabského poloostrova (Long 2005: 1).

Saúdská Arábie je sice poměrně mladým státem, ale zato má dlouhou historii. Království Saúdské Arábie oficiálně vzniklo 23. září 1932, nicméně usedlé společnosti a kočovné kmeny zde společně žily již nejméně 6 000 let. Saúdskou Arábii potkaly v posledních sedmdesáti či osmdesáti letech společenské změny, které byly v tomto časovém období významnější, než za celou dobu zaznamenané arabské historie. Velký finanční příjem z ropy způsobil společenský a ekonomický rozvoj. Zlepšená vnitřní infrastruktura a komunikační technologie pomohly otevřít Saúdskou Arábii světu (Long 2005: 2).

Právě v tomto období se formovala společnost a politická kultura tak, jak je známe dnes. Pokud vynecháme nezpochybnitelný vliv wahhábismu, tak můžeme směle říci, že o dnešní podobu Saúdské Arábie a jejího politického systému se nejvíce zasloužila rodina Saʿúdu a příjmy z těžby ropy.

³ Osmanská říše v roce 1914 neovládala celý Arabský poloostrov, ale jen jeho západní pobřeží, kde se nacházela její autonomní oblast Hidžás. Hidžás se stal po první světové válce samostatným státem. V roce 1926 ʿAbd al-ʿAzíz ibn Saʿúd Hidžás dobyl a stal se jeho králem (Bouček 2005: 24–25).

1.1 Saúdská Arábie v období 1932 – 1952

Jak jsem se již zmínil výše, Království Saúdské Arábie⁴ bylo vytvořeno 23. září 1932 králem z dynastie Ál Sa'údů – 'Abd al-'Azízem ibn 'Abdar-Rahmánem as-Sa'údem (dále pouze 'Abd al-'Azíz ibn Sa'úd), jenž je tak považován za zakladatele moderní Saúdské Arábie. Sám název státu vyjadřuje fakt, že 'Abd al-'Azíz považoval tento nový stát za soukromý majetek svého rodu (Bouček 2005: 27).

Král 'Abd al-'Azíz nejprve upevnil moc své rodiny tím, že se zbavil všech potenciálních uchazečů o vládu z jiných větví rodu Sa'úd. Dále její moc upevnil aktivní sňatkovou politikou a zplozením velkého počtu synů, což bylo pro konsolidaci rodiny Sa'údů poměrně klíčovým faktorem, protože z jeho synů se později stali saúdští králové, ministři nebo guvernéri (Gombár 2004: 47–48).

V nově založené Saúdské Arábii, která vznikla na základě sjednocení rozdrobených částí většiny Arabského poloostrova, začal král vstupovat jako neomezený vládce jak v politické, tak i v ekonomické sféře. Založením Saúdské Arábie se tak završil proces transformace moci původně kmenového vůdce, který v novém státním zřízení zavedl despotický režim namísto kmenové demokracie (Bouček 2005: 27).

Král 'Abd al-'Azíz ve své zemi vládl patriarchálním způsobem a pomocí různých sociálních a kulturních mechanismů, díky kterým nebyla nutná existence žádných institucí, byrokracie nebo správy. Král jen předsedal rannímu „všeobecnému zasedání“ (*madžlis 'ámm*), „soukromému zasedání“ (*madžlis cháss*) a „učenímu zasedání“ (*madžlis ad-dars*) (Gombár 2004: 49).

Bezprostředně po vzniku Saúdské Arábie přišlo období mírové konsolidace, během něhož 'Abd al-'Azíz podepsal smlouvu o přátelství s Íránem, Tureckem a Zajordánskem. Je však pravdou, že toto mírové období narušila v roce

⁴ Království Saúdské Arábie se skládalo z oblasti Nadždu (oblast ve středu poloostrova) a Hidžásu (Bouček 2005: 25). Historická oblast Nadždu viz příloha č. 1. Historická oblast Hidžásu viz příloha č. 2.

1934 válka Sa^ʿúdů s Jemenem. ʿAbd al-ʿAzíz plánoval rozšíření svého území a Jemen považoval za ideální cíl. Saúdský král válku vyhrál, ale do konfliktu zasáhla Velká Británie, která králi nakázala podepsat mírovou smlouvu. Dle ní sice Saúdská Arábie získala některá hraniční území, ale Jemen si udržel svoji nezávislost (Lewis 2007: 304).

Zpočátku byly největším finančním zdrojem Saúdské Arábie příjmy z návštěv muslimských poutníků, kteří se vydávali do Svatých měst – tedy do Mekky a Medíny. Ovšem následná finanční krize způsobila prudký pokles jejich návštěv a královská rodina tak musela začít hledat jiný významný finanční zdroj. Královská dynastie se tedy rozhodla umožnit těžbu ropy zahraničním podnikatelům (Gombár 2004: 50). V roce 1933 král ʿAbd al-ʿAzíz udělil koncesi americké společnosti *Standard Oil of California* (SOCAL), a to nejen z důvodu vyplývajících dobrých finančních podmínek. ʿAbd al-ʿAzíz totiž věřil, že Američané mají zájem pouze o obchod a nemají žádné imperiální plány (Long 2005: 13).

Těžba ropy začala v roce 1938, nicméně její samotný rozmach nastal až po skončení druhé světové války. Americká společnost SOCAL se v roce 1944 přejmenovala na *Arabian American Company* (ARAMCO). Král ʿAbd al-ʿAzíz ibn Sa^ʿúd zůstal i přes postupně se zvyšující americký politický vliv absolutním monarchou, přičemž státní instituce a byrokracie v Saúdské Arábii stále neexistovaly. Jedinou moderní infrastrukturou a jakýmsi „státem ve státě“ se tak stala ropná společnost ARAMCO. Saúdská Arábie byla od doby hlavní rentiérskou ropnou monarchií na Blízkém východě (Gombár 2004: 50).

V roce 1952 začali Američané vybízet vládnoucí dynastii k určitým reformám. Vznikla tak ústřední banka *Saudi Arabian Monetary Agency* (SAMA), která mj. ustanovila *rijál* jako národní měnu a dále byla vytvořena nová ministerstva: ministerstvo vnitra, ministerstvo dopravy, školství a zemědělství. Královský dekret z 9. října 1953 ustanovil Ministerskou radu, jejímiž členy byli ministři a poradci, kteří byli jmenováni králem. Ministerská rada byla odpovědná pouze králi.

Mezi její důležité pravomoci patřilo řízení vnitřní a zahraniční politiky či schvalování rozpočtu, státních výdajů a státních půjček (Bouček 2005: 39).

1.2 Saúdská Arábie v období 1953 – 1963

Král ʿAbd al-ʿAzíz ibn Saʿúd zemřel v listopadu 1953 a jeho nástupcem se tak stal jeho nejstarší syn Saʿúd, který byl korunním princem již od roku 1933. ʿAbd al-ʿAzíz vytvořil pozici korunního prince proto, aby omezil případné panovnické nároky svých bratrů. Vznikla tak nástupnická linie, která se skládala z jeho vlastních synů (viz níže) (Vejrych 2011: 175).

Nový král Saʿúd jmenoval korunním princem svého bratra Fajsala ibn ʿAbd al-ʿAzíze, se kterým od začátku své vlády vedl ostrý spor. Král Saʿúd byl totiž známý svým plýtváním státními penězi získanými z ropy (Vejrych 2011: 176).

Saʿúd se postavil do role velkého reformátora, který měl za cíl zahájit program modernizace a boj s bídou. Ovšem ani výstavba silnic a další infrastruktury, stejně tak zřízení ministerstev obchodu, zdravotnictví a školství včetně rozvoje vzdělání a založení Univerzity krále Saʿúda z roku 1957, nemohla překrýt fakt, že Saúdská Arábie byla charakteristická rozsáhlou korupcí a ustavičným utrácením státních financí (Bouček 2005: 40; Royal Embassy of Saudi Arabia 2013a).

Král Saʿúd tedy rozhodně nebyl zodpovědným správcem rostoucího státního bohatství (Long 2005: 13). V roce 1958 v zemi vyvrcholila finanční a politická krize, která rozdělila královskou rodinu na tři tábory. Proti první skupině, která se postavila za konzervativního krále Saʿúda, vystoupila skupina liberálních princů (tzv. „svobodní princové“), kteří požadovali zřízení konstituční monarchie. Třetí skupinu vedl korunní princ Fajsal, který toužil po reformách ve finanční oblasti. Fajsalova skupina nakonec uspěla a získala mandát pro uskutečnění finančních reforem (Bouček 2005: 55–58).

V roce 1962 dosáhl dlouholetý spor mezi Saʿúdem a Fajsalem nejvyššího bodu. Fajsal využil nepřítomnosti krále Saʿúda, který léčil své zdravotní pro-

blémy v zahraničí a sestavil nový vládní kabinet, ve kterém nechyběli jeho bratři Fahd a Sultán. Pro udržení své pozice Fajsal veřejně slíbil uskutečnění dalších reforem, mezi něž patřilo například zrušení otroctví a založení Poradního shromáždění. Sa^ćúдови se tento „puč“ samozřejmě nelíbil, a proto začal hrozit mobilizací Královských gard. Nicméně shoda mezi královskou dynastií a ^ćulamá^ć donutila Sa^ćúda abdikovat ve prospěch svého bratra Fajsala (Beránek 2007: 24; Vejrych 2011: 176).

1.3 Saúdská Arábie v období 1964 – 1981

Fajsal se, jakožto nejstarší bratr bývalého krále Sa^ćúda, ujal vlády v roce 1964. Jestliže byl král ^ćAbd al-^ćAzíz nazýván „otcem moderní Saúdské Arábie“, tak jeho syn Fajsal by měl být nazýván jako „otec moderního Saúdského ropného království“. Král Fajsal začal zavádět vládní politiky, kterými uskutečňoval společenské a ekonomické představy svého otce. Král dále zavedl pravidelné ekonomické „pětiletky“, měnové a fiskální instituce, a také stál za rozvojem programu vzdělávání pro širokou veřejnost, tzn., že se mohly vzdělávat i dívky (Long 2005: 13).

Fajsal byl chápán jako modernista a všechny jeho uskutečněné reformy byly považovány za znaky modernizace. „Jeho přání rozvinout ekonomickou infrastrukturu bylo podpořeno vůbec největším zvýšením cen ropy, které bylo výsledkem ropného embarga z roku 1973“ (Al-Rasheed 2002: 122). Král Fajsal se připojil k vyhlášení ropného embarga vůči zemím, které vojensky podporovaly Izrael během izraelsko-arabského konfliktu. Toto ropné embargo se nejvíce dotklo Spojených států amerických (Lacey 2009: 3).

Ropné embargo způsobilo, že cena ropy se na světovém trhu zvýšila téměř pětinasobně, z čehož samozřejmě nejvíce těžily země vyvázející ropu, tedy hlavně Saúdská Arábie (Lacey 2009: 3). Ovšem na druhou stranu toto ropné embargo také vedlo ke krátkodobé recesi americké ekonomiky. Krátkodobá recese se nevyhnula ani většině evropských ekonomik (Vejrych 2011: 176).

V roce 1975 činily příjmy z ropy 75 % veškerých příjmů Saúdskoarabského království. Tyto vysoké příjmy z ropy způsobily rozmach státního aparátu a byrokracie, a proto můžeme bez nadsázky říci, že 70. léta byla takovým obdobím konsolidace Saúdské Arábie z roku 1932. Zatímco královská dynastie byla součástí politické scény Saúdské Arábie od 30. let 20. století, stát se do svého moderního (a zároveň současného) uspořádání začal vyvíjet až pomocí zvýšení cen ropy v 70. letech (Al-Rasheed 2002: 122).

Saúdská Arábie se začala měnit. Během Fajsalovy vlády se zásadním poskytovatelem služeb a zaměstnání stal stát. Proto si i místní obyvatelé mohli začít užívat nabytého ropného bohatství (Beránek 2007: 26–27). S přílivem petrodolarů začal postupně sílit vliv Západu, a to jak v technické oblasti (Saúdská Arábie získávala technické vymoženosti vyspělých západních zemí), tak i v oblasti kulturní, protože království se začalo čím dál více otevírat evropské kultuře (Muzikář 1987: 59). Díky rostoucímu státnímu bohatství „zaplavily“ Saúdskou Arábii školy, univerzity, paláce, nemocnice, mešity, kancelářské budovy, hotely a spousta obchodů (Lacey 2009: 4). K ropnému boomeru jistě přispěla i skutečnost, že společnost ARAMCO byla v 70. letech postupně postátňována, tzn., že saúdský stát postupně převzal všechny její akcie (Saudi Aramco 2014).

Ropa tedy není národním majetkem, ale ryze soukromým majetkem vládnoucí dynastie Saúdu. Veškeré finanční zisky z ropy náleží králi, který je poté rozděluje ve formě národních důchodů. Tyto národní důchody náleží všem princům a princeznám, kteří jsou pokrevně spjati s rodinou Saúd. Pro zajímavost uvedu výpočet jednoho saúdskoarabského ekonoma, který v roce 1996 spočítal, že královská dynastie stojí Saúdskou Arábii přibližně 4 miliony dolarů ročně (Hourani 2010: 454).

V březnu 1975 byl na krále Fajjala spáchán atentát, jenž měl na svědomí jeho synovec Fajsal ibn Musá'id ibn 'Abd al-'Azíz, kterému král Fajsal následně podlehl. Novým králem se stal Chálid ibn 'Abd al-'Azíz, jehož vláda narušila nastavené pravidlo, které nařizovalo, že korunním princem se má stát vždy nej-

starší žijící syn Ibn Sa^cúda. Králem se měl podle zavedeného pořádku stát princ Muhammad, ale kvůli svému agresivnímu chování a závislosti na alkoholu se musel na nátlak královské rodiny vzdát svých nástupnických práv (Beránek 2007: 27).

Během Chálidovy vlády proběhla v sousedním Íránu Velká islámská revoluce, která se nepřímo dotkla i Saúdské Arábie. Tato revoluce, která proběhla v roce 1979, měla velký vliv na aktivitu místní islámské opozice, která vyvrcholila napadením Velké mešity v Mekce radikálními islamisty (Vejrych 2011: 176). Jinak se období Chálidovy vlády dále neslo v duchu obrovského bohatství a prosperity celé Saúdské Arábie (Royal Embassy of Saudi Arabia 2013a).

1.4 Saúdská Arábie od roku 1982 až po současnost

V červnu 1982 starý král Chálid zemřel a novým vládcem se stal jeho mladší bratr Fahd. Chálid byl v Saúdské Arábii velmi oblíben, a proto prvním důležitým úkolem liberálně smýšlejícího krále Fahda bylo získat si náboženské konzervativce a saúdskou společnost na svoji stranu (Lacey 2009: 86). Korunním princem se stal jeho nevlastní bratr ^cAbdalláh (Gombár 2004: 53).

První tři roky Fahdovy vlády byly ve znamení obrovského poklesu cen ropy. Od roku 1985 se tak největší příjem a poklad Saúdskoarabského království naopak stal jeho velkým problémem. Ministr financí mohl chvíli čerpat finance z investičních rezerv, ale i tak se v roce 1985 vytvořil schodek státního rozpočtu. Saúdská Arábie si začala půjčovat a čerpala stále více z přebytků, které ušetřila z období ropného boomu (Lacey 2009: 90–91). Prudký pokles cen ropy dosáhl svého maxima v roce 1986. Schodky v rozpočtu od poloviny 80. let zapříčinily politiku „saúdizace“, „která se – neúspěšně – pokoušela postupně nahrazovat zahraniční zaměstnance Saúdskými Araby“ (Beránek 2007: 28). Konzervativní saúdskoarabská společnost totiž nesla přítomnost zahraničních pracovníků velice nelibě, protože se jí nelíbil jejich špatný vliv na saúdskou kulturu (Beránek 2007: 29).

V 80. letech se začaly prohlubovat ekonomické rozdíly mezi obyvatelstvem. Mezi bohatou vrstvou patřili zejména členové vládnoucí rodiny, kmenoví vládcí či úspěšné obchodní kruhy. Z důvodu rostoucích sociálních a ekonomických problémů začali mnozí obyvatelé země, zejména mladí Saúdští Arabové, naslouchat islámským duchovním. Tito islámští duchovní odsuzovali a kritizovali Západ, materiální zkorumpovanost režimu a saúdské elity, které vystudovaly na Západě. Mladí lidé tak začali v islámu nacházet řešení svých problémů (Beránek 2007: 29).

V Saúdské Arábii se tak začala pomalu radikalizovat mladá generace saúdských islamistů, ze které se začala formovat islamistická opozice, která kritizovala vládnoucí rodinu za to, že během války v Zálivu schválila dlouhodobou přítomnost amerických vojáků na saúdskoarabském území. Král Fahd v roce 1992 reagoval určitými reformami, mezi něž patřilo vydání Královského dekretu, který ustanovil vznik Konzultativní rady a rozdělil zemi na třináct správních celků⁵ (Zákon o provinciích) (Gombár 2004: 53–54). Tento Královský dekret oficiálně uzákonil dosavadní absolutisticko-teokratický charakter královské moci. Prostřednictvím Královského dekretu byla uzákoněna státní kontrola nad saúdskoarabskou společností a represe vůči všem podezřelým saúdským disidentům (Bouček 2005: 111–112).

V roce 1995 postihla krále Fahda mrtvice, která sice nezapříčinila jeho odchod z trůnu, ale od tohoto okamžiku začal *de facto* vládnout korunní princ ʿAbdalláh, který přebíral většinu králových pravomocí. ʿAbdalláh, mladší bratr krále Fahda a současný saúdskoarabský král, se oficiálně stal králem v roce 2005, kdy Fahd skonal. ʿAbdalláhova vláda se snaží uchovat mocenský *statut quo*, který zájmům královské dynastie nejvíce vyhovuje. Po svém nástupu na trůn začal provádět liberální ekonomické reformy, které s sebou ale nepřinesly žádné

⁵ Třináct provincií tvoří: Báha, Hádad aš Šamalíja, Džuf, Medína, Kásim, Rijád, Aš Šarkíja (Východní provincie), Ásir, Haíl, Džizán, Mekka, Nadžrán a Tabúk. Jednotlivé provincie se ještě dělí do několika okresů, na tzv. guvernoráty (Metz 2002: 134). Jednotlivé provincie viz příloha č. 4.

významnější uvolnění místních společenských poměrů. To se ovšem nedá očekávat ani do budoucna (Vejrych 2011: 177).

1.4.1 Arabské jaro v Saúdské Arábii

Arabské jaro nemělo na politický systém Saúdské Arábie zdaleka tak ničující dopad jako tomu bylo v případě Tuniska, Egypta či Sýrie. Dá se říci, že tato arabská vlna povstání měla na Saúdskou Arábii (na její politický systém a společnost) dopad velmi malý a nevyvolala žádné zásadní politické změny. Rozhodně to nebylo tím, že by saúdskoarabský politický systém byl, na rozdíl od egyptského nebo tuniského politického systému, méně autoritářský. Velmi malý dopad arabského jara také nebyl způsobený tím, že by se Saúdská Arábii vyhýbaly politické, ekonomické a sociální problémy, které byly typické i pro ostatní země, ve kterých masové protesty vypukly. Saúdskou Arábii (lépe řečeno saúdskoarabskou společnost) trápily stejné problémy jako ostatní arabské země, i když nutno přiznat, že tyto problémy nebyly tak obrovské, jako v případě výše zmíněných států. V Saúdské Arábii se zvýšila nezaměstnanost,⁶ mezi obyvateli rostla frustrace (zejména mladých lidí) z velkého rozdílu mezi příjmy bohatých a chudých a z odpírání občanských práv. Také se ozývaly stížnosti, že státem poskytované služby se podstatně zhoršily. Terčem kritiky se stala i všudypřítomná korupce (Gause III 2011: 5).

V době, kdy naplno propukly masové protesty a demonstrace v Egyptě a v Tunisku, se v Saúdské Arábii objevily dvě petice, které požadovaly vytvoření volených legislativních orgánů. Ovšem tyto petice nevyvolaly mezi lidmi tak velkou odezvu, jako tomu bylo v ostatních arabských státech. Větší demonstrace proběhly tradičně jen ve Východní provincii, kde žije ší'itská menšina, která tvoří 15 % saúdskoarabské populace. Jinak v království žádné velké protesty neproběhly, protože v Saúdské Arábii nejsou takovéto aktivity v žádném případě běžnou věcí (samozřejmě vyjma častých protestů ve Východní provincii) (Beránek 2013: 239–240).

⁶ Nezaměstnanost v Saúdské Arábii dosahovala 39 % nezaměstnaných mladých Saúdských Arabů ve věku dvaceti až čtyřadvaceti let.

Ovšem ani vládnoucí rodina nezhálela a snažila se zabránit případným nepokojům stůj co stůj několika kroky. Zaprvé byl vyhlášen přísný zákaz pořádání demonstrací a zadruhé král ʿAbdalláh v březnu 2011 vydal finanční balíček v hodnotě 130 milionů dolarů, který byl určen zejména pro sociální účely a měl tak uspokojit a zároveň uklidnit místní obyvatele. Polovina vydané sumy měla sloužit na výstavbu nových domů a měla za cíl zlepšit dostupnost státních půjček na bydlení. Díky tomuto finančnímu balíčku byly státním zaměstnancům vyplaceny finanční bonusy, zvýšila se podpora v nezaměstnanosti a minimální mzda. Z finančního balíčku těžila také charita, které získala velkou finanční podporu. Dále byla finančně podpořena stipendia pro chudé studenty a byly vytvořeny nové pracovní pozice ve veřejné sféře. Část finančního balíčku byla také určena náboženské policii a dalším náboženským institucím. Vládnoucí rodina v rámci prevence a bezpečnosti nakázala bezpečnostním složkám uzavřít všechny veřejné prostory, které by mohly být využity pro veřejné shromažďování (Beránek 2013 : 240).

Saúdská Arábie tedy arabské jaro ustála bez výraznějších problémů a to přitom nemusela slibovat politické reformy, jako tomu bylo v případě jiných arabských monarchií Jordánska a Maroka (Beránek 2013: 240). Autor Gregory Gause uvádí čtyři faktory, proč Saúdská Arábie přečkala arabské jaro bez úhony a proč je její politický systém tak stabilní. Prvním důvodem je schopnost režimu „kupovat si loajalitu“ prostřednictvím finančních zisků plynoucích z ropy. Díky ropnému bohatství má Saúdská Arábie ve své národní bance dostatek finančních prostředků, které na začátku roku 2011 využila k umlčení potenciálních nepokojů. Na své bohatství se může spolehnout v případě potřeby i v blízké budoucnosti (Gause III 2011: 6).

Druhým důležitým faktorem saúdskoarabské politické stability je to, že se vládnoucí dynastie může bez problémů spolehnout na poslušné a stabilní bezpečnostní složky státu. Policie, tajná policie, speciální jednotky pod kontrolou ministerstva vnitra a Národní garda jsou saúdskoarabskému politickému systému věrní. Revoluce nemůže být úspěšná, pokud se k povstalcům nepřipojí

bezpečnostní složky. V případě Saúdské Arábie se tomu tak nestalo. Třetím faktorem je mobilizace klientelistických sítí. Politický systém Saúdské Arábie je postaven na klientelistickém základě, což znamená, že z jeho finanční přízně těží několik skupin (kmeny, klany, významné rodiny) a institucí (náboženský establishment, média, sportovní kluby). A jelikož těmto skupinám záleží na tom, aby politický systém zůstal i nadále stabilní, tak se vůči němu nejenže nebouří, ale naopak se ho snaží co nejvíce podporovat.⁷ A konečně posledním důležitým faktorem saúdskoarabské politické stability je nejednotnost saúdské opozice (Gause III 2011: 6–9).

2. STÁTNÍ NÁBOŽENSTVÍ SAÚDSKÉ ARÁBIE – WAHHÁBISMUS

Lidé z Arabského poloostrova si již několik staletí zakládají svojí vlastní identitu na principech islámu. Saúdská Arábie patří k arabským státům, které vyznávají islámské náboženství a ctí jeho arabské dědictví a tradici. Islám je jedním z největších monoteistických náboženství, přičemž Saúdská Arábie jeho srdcem.⁸ Z historického hlediska zaujímá království Saúdské Arábie v islámském světě zvláštní místo, protože se na jeho území nachází Mekka s nejposvátnější svatyní – *Ka^cbou*,⁹ jenž se nachází ve Svaté mešitě, kam každoročně míří statisíce muslimů z celého světa¹⁰ (Royal Embassy of Saudi Arabia 2013b).

⁷ Například různé saúdskoarabské obchodní společnosti začaly svým zaměstnancům také vyplácet finanční bonusy (Beránek 2013: 241).

⁸ Islám vznikl v 7. století n. l. na Arabském poloostrově, konkrétně v oblasti Hidžáz (Valtr 2012: 35; Denny 1998: 35).

⁹ *Ka^cba* je svatyně v Mekce a poutní místo všech muslimů. *Ka^cba* je stavba ve tvaru krychle, jenž je zahalena černým ozdobným přehozem, tzv. *kiswou*. Muslimové věří, že *Ka^cbu* kdysi vystavěl prorok Abrahám „jako místo návštěv a útočiště pro lidi“ (Crofter 2006: 229; Kropáček 2003: 113).

¹⁰ Tzv. *hadždž*. *Hadždž* je velká pouť muslimů do Mekky a je jedním z pěti pilířů islámu (Valtr 2012: 36). Korán přikazuje všem dospělým muslimům minimálně jednou za život podniknout pouť do Mekky. Úkolem muslimů v Mekce je sedmkrát obejít *Ka^cbu*, přičemž jí mají políbit, či se jí minimálně dotknout (Kropáček 2003: 110–111).

Islám¹¹ je náboženství, které je založené na učení proroka Muhammada. Dle muslimské víry se Muhammad narodil kolem roku 570 n. l. v Mekce na základě vůle Alláha, který si ho prý vybral jako posledního a největšího proroka,¹² a kterému se také velmi často zjevoval. Hlavním Muhammadovým úkolem bylo sdělovat lidu svoji vůli a ukazovat jim, jak by měli žít (Valtr 2012: 35).

Prorok Muhammad zemřel v roce 632, kdy islám dominoval prakticky celému Arabskému poloostrovu. Ovšem Muhammadova smrt náhle uvrhla celý arabský svět do velkého chaosu, protože Prorok po sobě nezanechal žádného mužského dědice a ani pokyny, díky kterým by se mohl určit jeho následovník (Valtr 2012: 35–36). Kvůli boji o Muhammadova nástupce se islám rozdělil na dvě větve – na ší'ity,¹³ kteří hlásali, že nástupcem má být Muhammadův bratranec 'Alí, a na sunnity,¹⁴ kteří toto tvrzení naopak odmítali (Denny 1998: 52).

V Saúdské Arábii je praktikována sunnitská forma islámu s názvem wahhábismus, jenž je pojmenována po svém zakladateli Muhammadovi ibn 'Abd al-Wahhábovi. Wahhábismus má v Saúdské Arábii tak výhradní postavení, že v tomto případě můžeme mluvit o státním náboženství.¹⁵ Wahhábismus je velmi přísné náboženství, založené na přesném výkladu Písma a rané islámské tradici (Armstrongová 2008: 165). Hlásá návrat k ideálním poměrům, které v muslimském světě existovaly v dobách proroka Muhammada, obhajuje jedinstvost Boží (tzv. *tawhíd*) a bojuje proti různým nežádoucím novotám jako je

¹¹ V arabštině slovo islám znamená „odevzanost do vůle Boží“ nebo „podrobit se vůli Boha.“ Základním prvkem islámu je tak poslušnost (Valtr 2012: 35).

¹² Vedle proroků Abraháma, Mojžíše a Ježíše, kteří měli za úkol učit lidi žít spravedlivým životem.

¹³ Ší'ité tvoří reformní či revoluční blok (Valtr 2012: 36).

¹⁴ Sunnité tvoří 85 % všech muslimů, jsou to ortodoxní tradicionalističtí muslimové a obhajují zvolení Abú Bakra za prvního *chalífu* po smrti Muhammada (Valtr 2012: 36).

¹⁵ Wahhábismus je v Saúdské Arábii opravdu dominantním náboženstvím, ovšem zdaleka ne tím jediným. V Saúdské Arábii se nacházejí sunnité, kteří se hlásí ke čtyřem právním školám (málikovské, hanáfíjské, šáfí'ijovské a hanbalovské škole), dále se zde můžeme potkat s odnožemi ší'itského islámu a představiteli súfijských řádů (Beránek 2007: 39).

například víno, tabák, káva,¹⁶ fotografování či kosmetika (Gombár: 2004: 37; Tureček 2007: 47). Wahhábismus je tedy silně konzervativní formou islámu.

2.1 Muhammad ibn ʿAbd al-Wahháb a jeho učení

Muhammad ibn ʿAbd al-Wahháb se pravděpodobně narodil v roce 1703 v oáze ʿUjajna v Nadždu, kde jeho otec i děd vykonávali funkci hanbalovských¹⁷ soudců (neboli *qádí*). Od svého narození byl ʿAbd al-Wahháb vychováván v prosté a přísné teologii, jež vycházela z učení Ahmada ibn Hanbala a jeho následovníků, mezi něž patřil významný středověký arabský myslitel Ahmad ibn Tajmíja¹⁸ (Mendel 2006: 132).

Muhammad ibn ʿAbd al-Wahháb po náboženském vzdělání, které získal ve školách v Medíně a Basře, začal cestovat po arabském a íránském Orientu, kde přišel na to, že islámský svět už není ani zdaleka takový, jaký byl v dobách proroka Muhammada (Kropáček 1971: 28; Mendel 2006: 132). Muslimové prý pokřivili Boží zjevení, které je obsažené v textu Koránu a zpronevěřili se všem hodnotám, které se jim Alláh (prostřednictvím Muhammada) snažil vštípit. ʿAbd al-Wahháb považoval za největší mravní a duchovní úpadek politickou a náboženskou praxi Osmanské říše a duchovní život obyvatel Arabského polo-

¹⁶ Dle wahhábistického vyznání je káva kvůli kofeinu narkotická (Tureček 2007: 47).

¹⁷ Autorem hanbalovské právní školy byl muslimský učenec a teolog Ahmad ibn Hanbal (780 – 855). Hanbalismus „se vždy ostře stavěl proti novotám (*bidʿa*) zaváděným do islámského myšlení a praxe a kladl důraz na prvotní, čistou podobu islámu z doby jeho vzniku“ (Kropáček 1971: 26); pozn. kurzívou zvýrazněno v originále.

¹⁸ Ahmad ibn Tajmíja (1263 – 1328) byl středověký dogmatik, který se snažil vytvořit originální interpretaci islámu. Hlásal, že novoty (jako byla třeba právní věda) jsou nežádoucí a musí být vymýceny. Ibn Tajmíja viděl v dynastických vládcích bezvěrné samozvance a *chálífát* jako krycí formu pro tyranii. V jeho konceptu měl v čele obce stát *imám* (v sunnitském islámu ten, kdo vede modlitby v mešitě), nikoliv dědičný monarcha. Legitimita moci by byla zajištěna prostřednictvím „přísahy věrnosti“ (*bajʿa*) a „upřímné smlouvy“ (*ʿahd*) mezi *imámem* a reprezentanty obce. Legitimním *imámem* by se mohl stát ten, kdo by byl vzděláním *ʿálim* („učenec, filozof, osobnost, jež je schopna vést ostatní ke správnému chápání Koránu a *sunny* či práva *šárʿa*“), získal by podporu od rady reprezentantů (orgánu, do kterého by byli delegováni reprezentanti obce) a uplatňoval by *šarʿu*, jež je pojata jako jednota Koránu a *sunny*. Ibn Tajmíja vycházel z přísně pojatého modelu Ibn Hanbala. Kritizoval liberálnější právní školy *sunny*, teologické koncepce, schismatické proudy *šʿy*, různé projevy „lidového“ islámu, dále kritizoval racionalismus teologických škol a iracionalismus mystiky. Z jeho názorů vycházel Muhammad ibn ʿAbd al-Wahháb (Mendel 2008: 154–155).

ostrova. Na svých cestách ho velmi často iritovaly předislámské zvyky, které se dostávaly do různých islámských rituálních úkonů, jako byly například modlitby či příliš světské či skoro až neislámské vedení oslav Muhammadových narozenin (Mendel 2006: 132).

ʿAbd al-Wahháb měl pocit, že tehdejší muslimové byli krutě sváděni na scestí. Lidé totiž uctívali kopulové hrobky, dokonce i skály, jeskyně a stromy, které spojovali s posvátnými muži. Byli přepychově oděni, kouřili tabák a rádi zpívali a tancovali, což odporovalo ʿAbd al-Wahhábovo strohému výkladu Koránu (Lacey 2009: 10). Tyto nabyté zkušenosti ho přivedly na myšlenku, že by se měl pokusit o nápravu a měl by tyto neislámské projevy zbožnosti, neetické a pokrytecké jednání společnosti jednou provždy vykořenit a odstranit (Mendel 2006: 132).

V této době procházel islámský svět významnou proměnou. Vojenská expanze islámu v podobě osmanské armády byla zastavena před Vídní v roce 1683. Ačkoliv oblasti Nadždu a jejím obyvatelům mohla tato událost uniknout, v místech, kde ʿAbd al-Wahháb cestoval, o této zprávě dozajista věděli. Takže v období ʿAbd al-Wahhábových cest a jeho šokujícího zjištění o stavu islámského náboženství již existovalo několik reformátorských snah usilujících o obnovení islámských tradic (Beránek 2007: 40–41). ʿAbd al-Wahháb tedy nebyl jediný, kdo měl zájem islám zreformovat.

ʿAbd al-Wahhábův boj proti zhýralému islámu začal veřejným kázáním v Basře, které zde ovšem nebylo zcela pochopeno, a proto se usadil v oáze Hurajmila nedaleko Rijádu, kde žil ve společnosti svých několika stoupenců, kteří byli ochotni naslouchat jeho myšlenkám o kritice společnosti a pravém monoteismu (*ʿilm at-tawhíd*). Po smrti svého otce navíc zdědil úřad soudce (*qádí*), ve kterém ovšem rozhodoval velmi přísně, skoro až radikálně, protože vycházel z Ibn Hanbalovy právní školy. Jeho občas až extrémní rozsudky a osobní horlivost zapříčinily obecné rozhořčení a mladý ʿAbd al-Wahháb musel se svými následovníky opět odejít, tentokrát zamířil do ʿUjajny. Muhammad ibn ʿAbd al-

Wahháb si byl vědom svého „poslání“ (*risála*), období své snahy zreformovat islám nazval „érou obnovy“ (*‘asr at-tadždíd*), a sám sebe tituloval jako „obnovitel“ (*mudžaddid*). Skupinu svých stoupenců nazýval *umma* a svůj odchod z Hurajmily nazýval (v rámci narážky na proroka Muhammada) jako „hidžra pravověrných“ (*hidžrat al-muchlisín*) (Mendel 2006: 132).

V ‘Ujajně se mu dostalo první oficiální podpory od místního vládce ‘Uthmána ibn Mu‘ammara, jenž přijal jeho myšlenky a nakázal svým poddaným, aby jim naslouchali. ‘Abd al-Wahháb se zde naplno pustil do boje proti uctívání kamenů, stromů, hrobek a svatyň. Jeho *tawhíd* v praxi proslavily události, jako bylo pokácení posvátného stromu, zničení uctívané hrobky v Džubajle a ukamenování cizoložnice, která se ke svému činu přiznala a neustále ho opakovala. Tyto činy se přestaly líbit vlivnému kmeni *Banú Chálid*, a proto ‘Abd al-Wahháb odešel do oázy Dir‘íja v Nadždu, kterou ovládala rodina Sa‘úd (Beránek 2007: 41).

Myšlenky a učení ‘Abd al-Wahhába našly v Dir‘íje politický ohlas (Gombár 1999: 130). Tehdejší vládce Muhammad ibn Sa‘úd a jeho syn ‘Abd al-‘Azíz viděli v ‘Abd al-Wahhábovi člověka, který mohl dodat jejich dobytčím ambicím plnohodnotný ideový rámec, protože jeho učení bylo nesnášenlivé vůči všem druhům nevíry. Učení ‘Abd al-Wahhába bylo do politické roviny přeneseno jako boj proti nevěřícím (neboli *džihád*) (Mendel 2006: 133; Gombár 1999: 130).

V roce 1744 spolu oba Muhammadi uzavřeli dohodu. ‘Abd al-Wahháb složil do rukou Muhammada ibn Sa‘úda tradiční staroarabskou přísahu: „Naše krev je vaší krví, naše zkáza je vaší zkázou“. Tato slova jakoby předznamenala vzájemnou provázanost a společný osud obou stran (Beránek 2007: 41–42). Ibn Sa‘úd slíbil, že bude chránit a šířit přísné ‘Abd al-Wahhábovo učení, které vytváří z Koránu základ vlády. Na oplátku ‘Abd al-Wahháb slíbil, že bude vládce podporovat a bude mu dodávat o „slávu a moc“ (Lacey 2009: 10–11). Vzniklo tak wahhábovské hnutí, jehož vojensko-politickým vůdcem se stal Muhammad ibn Sa‘úd (Mendel 2008: 205).

V následujících letech byl vyhlášen *džihád* (neboli svátá válka), který měl očistit Arábii od nevěřících a od osmanských Turků či Peršanů (Lacey 2009: 11; Gombár 1999: 130). Ihned po uzavření paktu mělo wahhábovského hnutí za cíl sjednotit Nadžd, což se mu povedlo v roce 1786. O rok později Muhammad ibn [°]Abd al-Wahháb zemřel. Ibn Sa[°]údův syn [°]Abd al-[°]Azíz (v té době saúdský emír) poté spojil politické a duchovní vedení wahhábovského hnutí, které nyní třímá ve svých rukou. Tím byl založen první jednotný teokratický stát Sa[°]údů na Arabském poloostrově¹⁹ (Gombár 1999: 130).

2.2 Zásadní myšlenky wahhábismu

Wahhábismus je založen na učení a myšlenkách Muhammada ibn [°]Abd al-Wahhába, který ale do jisté míry vycházel z učení Ibn Tajmíji. Ačkoliv se [°]Abd al-Wahháb u Ibn Tajmíji inspiroval, tak rozhodně nedosahoval jeho filozofické hloubky. Wahhábismus striktně odsuzuje jakékoliv podoby islámu, které jdou mimo sunnitskou ortodoxii. Na rozdíl od učení Ibn Tajmíji je odpor wahhábismu ke kultu světců mnohem větší a důraznější (Kropáček 1971: 30). Obecně bychom mohli wahhábismus chápat jako doktrínu, která se vymezuje proti někomu či něčemu.

Mezi základní myšlenky wahhábismu, které se navzájem prolínají, patří přísný monoteismus (*tawhíd*), odmítání kultu svatých, který je považován za hřích (*širk*), boj proti novotám (*bid[°]a*) a naléhání k návratu k tradičnímu islámu (*da[°]wa*) (Bouček 2005: 19). Wahhábismus obsahuje i negativní termíny jako je „bezvěrectví“ (*kufr*), „odpadlictví“ (*ridda, irtidád*) a „pokrytectví“ (*nifáq*) (Mendel 2006: 133).

První ústřední myšlenkou [°]Abd al-Wahhábova učení je jednoznačně *tawhíd*, neboli jedinstvo Boží či vyznání Boží jedinečnosti (Kropáček 1971: 29). Jedinstvo Boží je chápáno jako základ veškerého jednání, zvyků a tradic. *Tawhíd* můžeme definovat jako „víru v jednoho jediného Boha, který nemá žádné společníky“ a jako „víru ve směřování veškeré bohoslužby jedinému Bohu a vyloučení

¹⁹ Viz příloha č. 3.

jakýchkoliv zprostředkovatelů, například svatých“ (Beránek 2007: 42). Je tak zřejmé, že základem ^ċAbd al-Wahhábova myšlení bylo prosadit uctívání pouze jediného Boha, v případě islámu tedy Alláha. *Tawhíd* tak můžeme chápat jako prosazování přísného monoteismu.

Na *tawhíd* kladl důraz už Ibn Tajmíja. Stejně jako on, tak i ^ċAbd al-Wahháb tvrdil, že muslim se nestane „dobrým muslimem“ jen tím, že pouze povrchně a formálně uzná existenci Boha. Onen muslim musí projevit nestrojenou lásku k Bohu, jenž se projeví prostřednictvím radostného, vřelého a upřímného praktikování již daných rituálů, které dávají zřetelně najevo nadřazenost Boha. Takto musí muslim prožít celý život (Mendel 2006: 137).

S *tawhídem* se velmi těsně pojí *širk*, který chápeme jako porušení *tawhídu*. *Širk* znamená „přidružování čehokoliv či kohokoliv k Bohu a jeho přívlastkům“ (Beránek 2007: 43). ^ċAbd al-Wahháb tak odmítl uctívat muslimské svaté, což jinak bylo v té době rozšířenou sunnitskou praxí.²⁰ *Širk* byl chápán jako těžký muslimský hřích, kdy lidé ctí stvořené osoby stejně jako Alláha (Spencer 2006: 27). Wahhábismus tak bojoval nejen proti uctívání svatých, ale také proti ctění panovníků a významných postav islámu, jako byl například prorok Muhammad, kterého lidé též nesměli zmiňovat v modlitbách, protože pro ^ċAbd al-Wahhába byl také jen člověkem (Tureček 2007: 46).

Největším *širkem* (tedy hříchem) bylo dle ^ċAbd al-Wahhába dovolávání se pomoci kohokoliv jiného než Boha, i kdyby byl záměr onoho volání co nejčistší. Samotné volání o pomoc by totiž znamenalo uctívání volané osoby a nikoliv Boha (Beránek 2007: 43). Na základě těchto podmínek byli všichni muslimové, kteří nevyznávají wahhábismus, prohlášeni za nevěřící, proti kterým je nutné vést *džihád* (Spencer 2006: 27).

Dalším cílem wahhábismu je boj proti lidovému islámu a proti novotám (*bid^ċa*; viz výše), které zapříčinily úpadek islámu jako takového. Řešením je tak

²⁰ Uctívání svatých je jeden z pozdně islámských jevů, které wahhábismus odsuzuje (Gombár 1999: 129).

návrat k doslovnému znění Koránu a *sunny*²¹ (Mendel 2008: 205). Dle Muhammada ibn ^ċAbd al-Wahhába měly Korán a *sunna* poskytnout pevné základy snahám o zreformování zkažené islámské společnosti (Encyclopaedia Britannica 2010: 149).

Wahhábismus se také snažil odmítat slepé napodobování (*taqlíd*) v právních záležitostech, a naopak prosazovat reformu a *idžtihád* (neboli individuální úsudek). Sunnitské právo několik staletí fungovalo právě na základě pouhého „slepého napodobování“ rozhodnutí a postupů starších znalců práva (Denny 1998: 170). Jednotlivá rozhodnutí se tak pouze opakovala a kopírovala postupy starších právních znalců.

Důležitým termínem je také *da^ċwa* (neboli výzva, pozvání), což byla „výzva ke sdílení stejného reformního učení o islámu“. ^ċAbd al-Wahháb tak apeloval na muslimy, aby se sjednotili v rámci odkazu na *ummu*²² z období Muhammada života, očistili se od *širku* a nemorálních praktik a začali šířit zreformovanou víru, tedy wahhábismus (Mendel 2006: 138).

2.3 Wahhábismus versus salafíja

Prakticky od první stránky této práce nazývám státní náboženství Saúdské Arábie a učení Muhammada ^ċAbd al-Wahhába jako wahhábismus. Je mojí povinností podotknout, že wahhábismus je termín, jenž je hojně užívaný zejména v západní literatuře (Beránek 2007: 38). Náboženské doktríně ^ċAbd al-Wahhába se na Arabském poloostrově říká spíše „salafíja“, protože podstatou jeho učení je snaha o návrat islámu k tradici a době, kdy žil prorok Muhammad a „řádně vedení předci“²³ (*as-salaf as sálih*, proto salafíja). Stoupenci a následovníci ^ċAbd al-

²¹ *Sunna* je „soubor islámských zvyklostí a obyčejů, které mají normotvornou povahu a vycházejí z Koránu“ (Crofter 2006: 237). Dle Břetislava Turečka se jedná o „soubor tradovaných skutků a názorů proroka Muhammada“ (Tureček 2007: 199).

²² *Umma* je původní islámské společenství, které se za dob Muhammada a jeho učení stalo velkou *ummou*, tedy velkým islámským společenstvím. *Ummu* můžeme definovat jako „celkové společenství islámských věřících na celém světě“ (Crofter 2006: 240).

²³ Mezi sunnitskými muslimy neexistuje shoda na tom, kdy tito „řádně vedení předci“ žili. Většina učenců by je označila za první generaci, která doprovázela proroka Muhammada.

Wahhába se vždy nazývali jako *muwahhidúni* (vyznavači jednoty Boží) či jako *ahl as-sunna wa 'l-džamáca* (lid *sunny* a společenství věřících). Podle Ondřeje Beránka v současné době upřednostňují termín *salafjún* (salafisté), který jim dodává pocit, že doopravdy následují skutečné předky. Hanlivým termínem „wahhábité“ (*wahhábjún*) je začali označovat jejich ideoví odpůrci, kteří se snažili zdůraznit nenáboženskou povahu jejich učení, protože bylo vytvořeno pouhým člověkem (Beránek 2007: 38).

Ve své bakalářské práci budu i nadále pro ⁶Abd al-Wahhábovo učení a hlavní saúskoarabské náboženství používat termín „wahhábismus“. Jednak je to pro nás, Evropany, zažitý termín, který se úzce pojí se jménem Muhammada ibn ⁶Abd al-Wahhába, a také za „salafiju“ můžeme považovat reformistické hnutí, které je mladší, než ⁶Abd al-Wahhábov „wahhábismus“. Termín „salafija“ totiž oficiálně vznikl až na konci 19. století ve spojitosti se vznikem islámského reformistického hnutí, které se zrodilo v Egyptě a je spjata s postavou Muhammada ⁶Abduha²⁴ (Al-Rasheed 2007: 3).

Toto reformistické hnutí (stejně jako ⁶Abd al-Wahhábov wahhábismus) upozorňovalo na úpadek islámu a na potřebu jeho reformy v podobě návratu ke Koránu (ale takového, jak ho vykládali první muslimové) a *sunně*. I dále můžeme mezi wahhábismem a salafijou najít několik stejných prvků, jako je například nutnost morální očisty muslimů, odmítání kultu světců či postupné sjednocování všech muslimů. Ovšem největším společným znakem těchto dvou reformistických hnutí je jejich snaha o následování předků (Mendel 2008: 161); proto můžeme pro oba myšlenkové směry použít termín „salafija“.

Naopak jiná skupina hlásá, že za „řádně vedené předky“ můžeme považovat první tři generace, které žily po Prorokovi (Al-Rasheed 2007: 3).

²⁴ Muhammad ⁶Abduh (1849 – 1905) byl egyptský umírněný reformátor, jehož myšlenky o návratu islámu ke Koránu, zásadně ovlivnily myšlenkovou školu – salafiju. Ovšem ⁶Abduh nebyl jejím zakladatelem, tím byl Džamál ad-Dína al-Afghání (1839 – 1897), jenž byl ⁶Abduhov učitel (Kropáček 1971: 39–43). ⁶Abduh ale byl nejvýznamnějším raným salafistou, který hlásal, že islám předků byl racionální a účelný, a proto je třeba se k němu vrátit (Beránek 2007: 39).

Nicméně wahhábismus a salafíju od sebe můžeme odlišit. Muhammad ^ĉAbdo kázal salafíju, která byla reformisticko-modernistická.²⁵ Naopak wahhábismus je považován za „revivalistický“,²⁶ který měl za cíl očistit islám a uplatňovat právo *šarí'a*. Rozmach salafíje Muhammada ^ĉAbda můžeme odůvodnit setkáním Arábie se Západem,²⁷ kdežto wahhábismus vznikl již v 18. století, kdy západní mocnosti začaly Arábii teprve pomalu obklopot. Je také pravdou, že učení ^ĉAbd al-Wahhába mělo mnohem úžeji vymezený cíl, než který šířila modernistická salafíja (Al-Rasheed 2007: 3).

Ovšem na Západě je pojem salafíja synonymem spíše pro extrémní radikalismus, nesnášenlivost, zaostalost a násilí. Západní média považují salafisty za fundamentalisty či za potenciální teroristy (Al-Rasheed 2007: 3).

3. POLITICKÝ SYSTÉM SAÚDSKÉ ARÁBIE

Saúdská Arábie je dědičnou a absolutní monarchií, které vládne dynastie Sa^ĉúdu (Zuhur 2011: 79). Království je úzce spjaté se sunnitskou formou islámu – wahhábismem, jenž Saúdské Arábii dodává teokratické rysy. V čele státu stojí král (*malik*), kterému se také říká „správce dvou svatých mešit“ (*chádím al-haramajni al-šarífajni*)²⁸ (Vejrych 2011: 177).

Království Saúdské Arábie nemá psanou ústavu, ale řídí se podle Koránu a *sunny*. Zdrojem práva je *šarí'a*. Na první pohled by saúdskoarabskou ústavu mohl suplovat Královský dekret,²⁹ který v roce 1992 vydal král Fahd. Tento

²⁵ Salafíja vznikla jako reformistické hnutí, které chtělo zastavit úpadek islámu pomocí návratu ke Koránu a *sunně*. Její modernismus tkví například v tom, že od věřících požadovala, aby se nebránili přijímání nových vědeckých poznatků. Důležitým úkolem salafíje bylo islamizovat modernu, nikoliv modernizovat islám (Mendel 2008: 161).

²⁶ Wahhábismus byl jinými slovy považován za hnutí náboženské obrody.

²⁷ Západní mocnosti přinesly do Arábie část své kultury. Wahhábismus i salafíja proti těmto inovacím, které narušovaly čistotu muslimské společnosti, tvrdě bojovaly.

²⁸ Král Fahd získal toto přívěisko v roce 1986, které zdůrazňuje islámské povinnosti panovníka vůči všem muslimům, nejen vůči občanům Saúdské Arábie. Tento titul měl prý také „otupit“ iránské revoluční tvrzení, že monarchie je neislámská forma vlády (Zuhur 2011: 83).

²⁹ Jinak též nazývaný jako Základní zákon. V této bakalářské práci i nadále uvádět pouze pojem Královský dekret, popřípadě Dekret.

Královský dekret sice svojí strukturou připomíná ústavní dokument, ale již v 1. článku je výslovně napsáno, že ústavou Saúdské Arábie je Korán a *sunna*.³⁰ Královský dekret se skládá z devíti kapitol a 83 článků. Mimo jiné stanovuje základní principy vlády, vysvětluje práva a povinnosti jednotlivých státních orgánů ke státu a jeho občanům. Dokument je vytvořen tak, aby nebyl v rozporu s právem *šarí'a* (Zuhur 2011: 80). Nutno ale podotknout, že Královský dekret byl vnějšími pozorovateli kritizován, protože nezajišťuje jednotlivcům základní občanská práva³¹ (Zuhur 2011: 80).

Ovšem důležitost Fahdova Královského dekretu tkví zejména v tom, že dekret ustanovil vznik Konzultativní rady (*Madžlis aš-šúra*; viz níže), upravil strukturu Rady ministrů, upravil otázku nástupnictví (viz níže) a vytvořil Zákon o provinciích. Tento významný dokument tak ustanovil několik významných kroků k tomu, aby pomalu začal proces institucionalizace, ačkoliv si to král Fahd jistě nepřál³² (Bond Reed 2007: 72; Kechichian 2001: 72).

3.1 Politická role vládnoucí rodiny

Jak jsem již několikrát zmínil, Saúdské Arábii vládne dynastie Saúdu. Z této dynastie ovšem nepochází jen král či korunní princ, ale například i guvernéri jednotlivých provincií a měst Saúdské Arábie, různí ministři, kteří ve spolupráci s králem určují směr místní politiky a osoby, které pracují ve významných správních a řídicích orgánech. Členové rodiny Saúdu ovšem zauímají i méně významné pozice. Nicméně prostřednictvím těchto na první pohled nevýznamných pozic mohou vládnoucím představitelům poskytovat informace o hospodářských, sociálních, politických a bezpečnostních problémech, kterým

³⁰ Dokument je dostupný zde:

<http://shura.gov.sa/wps/wcm/connect/ShuraEn/internet/Laws+and+Regulations/The+Basic+Law+Of+Government/> (4. 3. 2014).

³¹ Tím jsou myšlena práva na svobodu vyznání, na svobodu projevu, na shromažďování či na politickou participaci.

³² K vytvoření Královského dekretu ho vedla zejména rostoucí vnitřní opozice, které se nelíbilo působení amerických vojáků na území Saúdské Arábie během války v Zálivu (Kechichian 2001: 72; Gombár 2004: 53).

Saúdská Arábie (a jako jakýkoliv jiný stát) čelí (Niblock 2006: 11). Lze tak směle prohlásit, že dynastie Sa^ćúdů Saúdské Arábii nevládne, ale kompletně ji ovládá.

To je samozřejmě dáno tím, že rodina Sa^ćúdů čítá přibližně 7 000 princů, které můžeme najít ve všech částech bezpečnostních, vojenských a administrativních strukturách. Politickou roli vládnoucí rodiny tak můžeme srovnat s politickou stranou ve státě „jedné strany“, protože její členové také drží ty nejdůležitější pozice ve státním zřízení (Niblock 2006: 11).

Ovšem těžko můžeme o rodině Sa^ćúdů mluvit jako nějakém státním subjektu. Ne všichni členové královské rodiny se participují ve státním sektoru. Mnoho z nich působí také v sektoru soukromém. Zde mají někteří členové královské dynastie možnost ovlivňovat politická rozhodnutí v zájmu svého obchodu (Niblock 2006: 11). Je obecně dáno, že nejlepší pozice a největší vliv mají ti princové, kteří jsou buď syny či vnuky zakladatele Saúdské Arábie ^ćAbd al-^ćAzíze ibn Sa^ćúda. Čím je jejich příbuzenská vzdálenost od Ibn Sa^ćúda větší, tím menším vlivem disponují (Harper 2007: 63).

3.2 Král – jeho legitimita a pravomoci

Současný saúdský král ^ćAbdalláh ibn ^ćAbd al-^ćAzíz je jedním z posledních světových absolutních monarchů (Metz 2002: 129). V Saúdské Arábii neexistuje žádný demokratický orgán, a proto můžeme zjednodušeně říci, že co král řekne, to je považováno za zákon. Podle Roberta A. Harpera vychází králova autorita (a vlastně autorita celé rodiny) z toho, že je synem (tedy přímým potomkem) ^ćAbd al-^ćAzíze ibn Sa^ćúda (Harper 2007: 62–63). Ovšem podle Helen Chapin Metzové vychází králova autorita (či lépe řečeno legitimita) ze dvou důležitých pilířů – z náboženství a z historie celé dynastie Sa^ćúdů. Legitimita vládnoucí rodiny Sa^ćúdů tak vychází ze vzájemného paktu nejvýznamnějšího saúdského předka Muhammada ibn Sa^ćúda a Muhammada ibn ^ćAbd al-Wahhába z roku 1744, o kterém jsem psal v předchozí kapitole. Odkaz na jejich spojenectví, které bylo

podporováno vzájemnými sňatky obou rodů,³³ tak vydržel dodnes a stal se nejdůležitějším zdrojem legitimacy vlády saúdské dynastie (Metz 2002: 129–130).

Král Saúdské Arábie zastává pozici hlavy státu a zároveň i pozici hlavy vlády.³⁴ Obecně má velmi široké, ba až neomezené pravomoci. Jmenuje ministry svého vládního kabinetu, jmenuje vysoké vládní úředníky a guvernéry provincií. Jako velitel ozbrojených sil jmenuje všechny vojenské důstojníky. Dále má král pravomoc jmenovat všechny velvyslance Saúdské Arábie a jiné zahraniční vyslance. Všichni zahraniční diplomati, kteří se nacházejí na území Saúdské Arábie, musí být schváleni králem. Král nejenže jmenuje a odvolává soudce, ale také se chová jako ztělesněný poslední odvolávací soud a může udílet milosti dle své vůle (Metz 2002: 129).

Mezi důležité pravomoci krále jistě patří i to, že jmenuje svého nástupce, tedy korunního prince a členy Konzultativní rady (Zuhur 2011: 85–92). V rámci legislativního procesu má král pravomoc vydávat královské dekrety, které mají platnost zákonů, či schvalovat ministerské vyhlášky, které by bez králova souhlasu nevstoupily v platnost (Metz 2002: 129).

3.2.1 Proces nástupnictví

Proces nástupnictví je pro nečleny královské rodiny poměrně záhadnou záležitostí. Královská rodina vnímá proces nástupnictví jako interní záležitost, o které by nebylo moudré se veřejně zmiňovat (Seibold – Matthes – Otto – Schützhold 2007: 2). Existuje totiž riziko, že otázka nástupnictví by mohla v královské rodině rozvířit boj o moc. Kdyby se tyto rodinné neshody dostaly na veřejnost, tak by mohly podnítit akce islamistů a opozice, které by pravděpodobně ohrozily stabilitu království (Beránek 2007: 33).

³³ Rodem ^cAbd al-Wahhába byl rod Šejch (Beránek 2007: 18).

³⁴ Pozice premiéra v Saúdské Arábii neexistuje.

Základní pravidla pro proces nástupnictví v Saúdské Arábii nastavil její „otec“ ʿAbd al-ʿAzíz. Ten sice jmenoval dědicem trůnu svého syna Saʿúda, ale poté začalo nástupnictví přecházet z bratra na bratra mezi syny krále ʿAbd al-ʿAzíze na základě seniority (Seibold – Matthes – Otto – Schützhold 2007: 2; Zuhur 2011: 84). Za normálních okolností se tak králem stal nejstarší bratr a druhý nejstarší bratr jeho následníkem³⁵ (Seibold – Matthes – Otto – Schützhold 2007: 2).

Dědic trůnu je nazýván korunním princem a zastupuje krále v době jeho nepřítomnosti. Korunní princ má také (spíše formální) funkci zástupce hlavy vlády (Seibold – Matthes – Otto – Schützhold 2007: 2). V současné době je následníkem trůnu princ Salman, bratr současného krále ʿAbdalláha, který v roce 2012 nahradil svého zemřelého bratra Nayefa ibn ʿAbd al-ʿAzíze (Royal Embassy of Saudi Arabia 2013c).

Malá změna v procesu nástupnictví nastala v roce 1992, kdy král Fahd vydal Královský dekret. V něm stojí, že král musí pocházet z řady synů ʿAbd al-ʿAzíze a jejich potomků. To znamenalo, že korunním princem se od tohoto okamžiku mohl stát i vnuk ʿAbd al-ʿAzíze, což by bylo na poměry Saúdské Arábie poněkud netradiční záležitostí, ale vzhledem k věku ʿAbd al-ʿAzízových synů by to byla záležitost pochopitelná. Královský dekret dále ustanovil, že král korunního prince nejenže jmenuje, ale i odvolává. Dále v Dekretu stojí, že nástupce by se už neměl vybírat na základě stáří (seniority) jako doposud, nýbrž na základě bezúhonnosti či slušnosti prince (Kechichian 2001: 72).

Poměrně revoluční změnu v procesu nástupnictví přinesl ʿAbdalláhův královský dekret z roku 2006, jehož prostřednictvím byla založena komise složená ze saúdských princů – tzv. Výbor loajality (*Haj at al-bajʿa*). Král této komisi navrhne jméno korunního prince. Výbor loajality má právo toto jméno odmít-

³⁵ Což samozřejmě neplatilo vždy. Už od roku 1744 občas boje o nástupnictví a o vládu ovlivňují vraždy nebo palácové převraty (Beránek 2007: 33). Příklad výjimky, kdy se korunním princem nestal druhý nejstarší bratr zemřelého krále, jsem uvedl v kapitole 1. 3 Saúdská Arábie v období 1964 -1981.

nout a naopak navrhnout a schválit jiné jméno, a to i přes případný králův nesouhlas. Ovšem tento dekret ještě není zplnomocněný, s tímto procesem nástupnictví se počítá spíše do budoucna (Zuhur 2011: 86–87). Je ale pravdou, že král by tak ztratil dlouholeté výsadní právo při volbě nového korunního prince.

3.3 Rada ministrů

Rada ministrů je hlavním exekutivním (a dalo by se říci, že i legislativním) orgánem, který byl založen v roce 1953, těsně před smrtí ^cAbd al-^cAzíze (Metz 2002: 131). Radu tvoří král (který jí předsedá), 22 ministrů, dva místopředsedové a sedm státních ministrů³⁶ (Bond Reed 2007: 73; Royal Embassy of Saudi Arabia 2013d). Prvním místopředsedou vlády se zpravidla stává korunní princ, který je současně i ministrem s portfoliem³⁷ (Seibold – Matthes – Otto – Schützhold 2007: 4). Pozice premiéra byla královským dekretem z roku 1964 oficiálně zrušena, ale tím, že král předsedá vládě, *de facto* premiérem je. Proto se saúdskému králi neříká jen „hlava státu“, ale i „hlava vlády“ (Metz 2002: 131).

Členové Rady jsou jmenováni (případně i odvoláváni) králem. Vláda je jako celek jmenována na čtyřleté období, přičemž není zakázáno znovu jmenovat osobu, která již pozici ministra v minulosti vykonávala (Vejrych 2011: 178).

Mezi úkoly Rady ministrů (či také Kabinetu) patří vypracování návrhů zákonů (které následně předloží králi) a schvalování jednotlivých návrhů. Navrhovaný zákon musí být v souladu se *šarí'ou* a v platnost vzejde až ratifikací krále

³⁶ Státní ministři získávají funkce jako je například: vedoucí sekretariátu vlády, ministr pro kabinetní záležitosti nebo ministr politických záležitostí (MZV [nedatováno]. *Vnitropolitická charakteristika*, https://www.mzv.cz/jnp/cz/encyklopedie_statu/blizky_vychod/saudska_arabie/politika/vnitro_politicka_charakteristika.html#_ftnref2, 7. 3. 2014).

³⁷ Korunní princ Salman je v současné době ministr obrany (MZV [nedatováno]. *Vnitropolitická charakteristika*, https://www.mzv.cz/jnp/cz/encyklopedie_statu/blizky_vychod/saudska_arabie/politika/vnitro_politicka_charakteristika.html#_ftnref2, 7. 3. 2014).

prostřednictvím královského dekretu (Seibold – Matthes – Otto – Schützhold 2007: 4).

Na konečné podobě navrhovaného zákona by se měla Rada s králem vzájemně shodnout, nicméně politická praxe funguje i tak, že král navrhovaný zákon pozmění a následně i schválí i bez konzultace s Kabinetem (Zuhur 2011: 90). Rada ministrů je zodpovědná za formulování a vykonávání vnitřní, vnější, finanční, ekonomické, vzdělanostní a obranné politiky a obecných záležitostí státu. Stejně tak je zodpovědná za dohlížení na implementaci těchto politik (Al-Muhanna 2005: 62). Podle autorky Sherify Zuhurové také Rada rozhoduje o prodeji, pronájmu nebo užívání vládního majetku (Zuhur 2011: 90).

Rada ministrů je největší autoritou, která rozhoduje o financích, o zahraniční politice a o výkonných a administrativních záležitostech. Její rozhodnutí nejsou závazná, pokud s nimi nesouhlasí nadpoloviční většina hlasujících. V případě rovnosti hlasů má král (jakožto předseda vlády) rozhodující hlas (Royal Embassy of Saudi Arabia 2013d). Kabinet se schází jednou týdně, v současné době v pondělí (Saudi Arabian Market Information Resource [nedatováno]a).

Rada ministrů má i soudní pravomoc, protože vyšetřuje a řeší stížnosti mezi saúdskými občany a vládou. Rada také od roku 1997 schvaluje úvěrové smlouvy a rozpočet a potvrzuje mezinárodní smlouvy a koncese (Seibold – Matthes – Otto – Schützhold 2007: 4).

Pro úplnost musím dodat, že zdaleka ne všichni ministři pochází z královské rodiny Sa'údů. Rada je vesměs tvořena různými technokraty a experty pro dané resorty, kteří s královskou rodinou nejsou nijak pokrevně spjatí (Seibold – Matthes – Otto – Schützhold 2007: 5). Ovšem členové královské dynastie ovládají ta nejdůležitější ministerstva, jako je ministerstvo vnitra, ministerstvo zahraničí, financí a obrany (Harper 2007: 63). Důležité je také poznamenat, že jednotliví ministři již nesmí zastávat žádné jiné pozice ve veřejném či soukromém sektoru (Seibold – Matthes – Otto – Schützhold 2007: 4).

3.3.1 Ministerstva

Jednotlivá ministerstva Saúdské Arábie jsou zpravidla rozdělena do tří sektorů: do sektoru státní suverenity, do sektoru služeb a do sektoru rozvoje. Sektor suverenity zahrnuje ministerstva vnitra, zahraničních věcí, obrany a spravedlnosti. Sektor služeb se skládá například z ministerstev školství, vyššího vzdělávání, komunikace a informačních technologií, práce, sociálních věcí, kultury, z ministerstva pro záležitosti poutnictví³⁸ či z ministerstva pro islámské záležitosti³⁹ (Bond Reed 2007: 73).

Sektor rozvoje zahrnuje například ministerstva obchodu, financí, ekonomiky a plánování, zemědělství, dále ministerstvo vody a elektřiny nebo ministerstvo ropy a minerálních zdrojů. S těmito ministerstvy se pojí i několik vládních agentur, jako je například Ústřední ústav statistiky, Meteorologie a správa ochrany životního prostředí nebo Úřad auditu (Bond Reed 2007: 73; Saudi Arabian Market Information Resource [nedatováno]d).

3.4 Poradní rada

Poradní rada (nebo také Konzultativní rada, arabsky *Madžlis aš-šúra*) je klíčový poradní orgán krále, který navazuje na tzv. *šúru*, tedy na muslimskou praxi konzultací vedenou králem. Prostřednictvím tohoto orgánu je možné dosáhnout kolektivního pochopení daných rozhodnutí, dosáhnout konsenzu a vyhnout se tyranii (Harper 2007: 67; Zuhur 2011: 91).

Tento systém konzultací má na Arabském poloostrově dlouhou tradici a saúdští králové ho využívali jako důležitou součást svého vládnutí. Prostřednic-

³⁸ Ministerstvo pro záležitosti poutnictví je zodpovědné zajistit poutníkům bezproblémovou návštěvu svatých měst Mekky a Mediny a jiných svatých míst v Saúdské Arábii. Toto ministerstvo je také zodpovědné za stavbu a údržbu mešit po celém království (Saudi Arabian Market Information Resource [nedatováno]b. *Ministry of Hajj*, <http://www.saudinf.com/main/c6l.htm>, 10. 3. 2014).

³⁹ Ministerstvo pro islámské záležitosti je mj. zodpovědné za správu půdy, která patří náboženským duchovním (Saudi Arabian Market Information Resource [nedatováno]c. *Ministry For Islamic Affairs, Endowment, Dawa and Guidance*, <http://www.saudinf.com/main/c6q.htm>, 10. 3. 2014).

tvím tohoto poradního orgánu mohou obyvatelé Saúdské Arábie veřejně vyjádřit své připomínky, stížnosti či upozornit na své problémy. Také mohou přicházet s návrhy, které mohou být určeny nějakému ministrovi či dokonce králi (Bond Reed 2007: 74).

První Poradní rada vznikla již v roce 1927 v Hidžásu a čítala 20 členů. Během vlády krále Saúda tento orgán přestal fungovat. Obnoven byl až králem Fahdem v roce 1992, kdy vydal svůj Královský dekret (Zuhur 2011: 91–92). Původně se Poradní rada skládala ze 60 členů, kteří byli vybráni a jmenováni králem. V roce 2001 se jejich počet zvýšil na 120. V roce 2005 počet členů Poradní rady vzrostl na současných 150 (Bond Reed 2007: 74).

I v současné době jsou členové Poradní rady jmenováni a vybíráni králem na čtyřleté období⁴⁰ (Al-Muhanna 2005: 94; Royal Embassy of Saudi Arabia 2013e). Vybraní členové jsou zpravidla odborníky ve svých oborech. Důležitým kritériem volby členů poradního orgánu je tak jejich odbornost (Al-Muhanna 2005: 94). Dále jsou členové Poradní rady vybíráni na základě věku, kdy jim nesmí být méně než třicet let. Další podmínkou pro vybrání a jmenování člena tohoto orgánu je jeho dobrý charakter a saúdská národnost.⁴¹ Dalším kritériem je vzdělání a zkušenost členů. Členové jsou do Poradní rady vybíráni i dle toho, aby v ní měly zastoupení všechny společenské vrstvy⁴² (Al-Muhanna 2005: 98).

Zpočátku byla hlavní role Poradní rady opravdu čistě jen poradní, kdy radila králi v důležitých záležitostech, které se týkaly Saúdské Arábie (Saudi Arabian Market Information Resources [nedatováno]e). Ovšem v současné době má mnohem více úkolů. Poradní rada vydává stanoviska k ekonomickému a sociálnímu vývoji státu, zkoumá výroční zprávy předložené jednotlivými ministry a má možnost dotazovat se Rady ministrů (Seibold – Matthes – Otto –

⁴⁰ Novou Poradní radu musí po uplynutí čtyřletého funkčního období tvořit minimálně polovina nových členů (Saudi Arabian Market Information Resource [nedatováno]e. *Consultative Council: Introduction*, <http://www.saudinf.com/main/c52.htm>, 10. 3. 2014).

⁴¹ Do Poradní rady mohou být jmenováni pouze rození Saúdstí Arabové.

⁴² Dle autorky Sherify Zuhurové se Poradní rada skládá z různých podnikatelů, odborníků, akademiků, vládních úředníků a z klanových a náboženských vůdců (Zuhur 2011: 92).

Schützhold 2007: 5). Její pravomocí je i navrhopvat, pozměňovat či odmítat nové zákony nebo novely zákona. Ovšem navržené zákony nesmí (na rozdíl od Rady ministrů) schvalovat (Zuhur 2011: 92). Dalším úkolem Poradní rady je přezkoumávat zákony, zda jsou v souladu se *šaríou* (Bond Reed 2007: 74).

Poradní rada má také právo zkontrolovat a řádně prostudovat všechny mezinárodní smlouvy a dohody, které se týkají Saúdské Arábie. Podle článku číslo 18 v Zákonu o Poradní radě,⁴³ by měly být mezinárodní smlouvy a dohody vydány v královském dekretu až poté, co je prostuduje Poradní rada (Al-Muhanna 2005: 96).

Rozhodnutí Poradní rady jsou závazná, jen když jsou odsouhlasena absolutní většinou. Při rovnosti hlasů má rozhodující hlas král. Poradní rada se schází jednou za dva týdny a v současné době sídlí v paláci Yamama v Rijádu (Zuhur 2011: 92–93).

Debaty v Poradní radě jsou podle saúdských zvyků poměrně dost vášnivé a kritika vlády je zde prakticky na denním pořádku, ale cílem tohoto orgánu je dosáhnout konsenzu, nikoli rozdělených doporučení či znesvářené atmosféry. Pro správné fungování Poradní rady je konsenzus velmi důležitý už jen proto, že v případě vzájemně si odporujících doporučení, by ji mohl král rozpustit. V praxi se ale odhaduje, že král potvrdil rozhodnutí Poradní rady v 99,7 % případů (Seibold – Matthes – Otto – Schützhold 2007: 6).

Poradní radu bychom neměli v žádném případě chápat jako nějaký malý a nenápadný krok k demokracii, jakou známe v demokratických státech Západu. Spíše bychom ji měli chápat jen jako rozvoj konzultací, které mají v království dlouhou tradici a monarchie se o ně opírala již od svého vzniku. Tato praxe konzultací totiž vychází z tradic, které sahají až do období života proroka Muhammada (Saudi Arabian Market Information Resources [nedatováno]).

⁴³ Dokument dostupný zde:

<http://shura.gov.sa/wps/wcm/connect/ShuraEn/internet/Laws+and+Regulations/The+Shura+Council+and+the+rules+and+regulations+job/Shura+Council+Law/> (10. 3. 2014).

3.4.1 Struktura Poradní rady

Poradní rada se skládá ze 150 členů, z nichž král vybere a jmenuje předsedu a místopředsedu. Předseda zastupuje Poradní radu při jednání s jinými státními orgány či ministerstvy a mluví jejím jménem. Také dohlíží na její práci, formálně zahajuje a ukončuje její zasedání, dává svolení promluvit a zahajuje hlasování. K úlohám předsedy patří také to, že každoročně předkládá králi zprávu o fungování Poradní rady. Místopředseda předsedovi asistuje a v době jeho nepřítomnosti přebírá veškeré jeho pravomoci (Al-Muhanna 2005: 97–98).

V rámci Poradní rady existuje dvanáct výborů, ve kterých působí její členové (Harper 2007: 67). Členové Poradní rady jsou do jednotlivých výborů rozděleni na základě svých zkušeností a odbornosti (Royal Embassy of Saudi Arabia 2013e). Celkový počet členů ve výborech nesmí klesnout pod pět, horní hranice není stanovena (Majlis Ash-Shura 2014).

Cílem výborů je odlehčit práci Poradní radě jako celku a pomoci jí v důležitých otázkách, při jejichž zkoumání nemůže jít Poradní rada tak do hloubky (Seibold – Matthes – Otto – Schützhold 2007: 6). Vznikly tak výbory, které se zabývají lidskými právy, vzděláním, kulturou, zdravotnictvím a sociálními záležitostmi, informacemi, zahraničními věcmi, bezpečností, administrativou, islámskými záležitostmi,⁴⁴ ekonomikou a průmyslem, financemi a veřejnými službami (Royal Embassy of Saudi Arabia 2013e).

3.5 Výkonná a zákonodárna moc – shrnutí

Z předešlého textu lze lehce vyvodit, že v politickém systému Saúdské Arábie není výkonná moc od té zákonodárné zřetelně oddělena (Vejrych 2011: 178). Výkonná moc je tvořena králem, který má prakticky neomezené pravomoci, Radou ministrů a regionální samosprávou (Al-Muhanna 2005: 60).

⁴⁴ Tento výbor se oficiálně nazývá Nejvyšší výbor pro islámské záležitosti, který například kontroluje, jak je nakládáno s penězi, které jsou určeny na celosvětovou podporu wahhábismu (Beránek 2007: 64).

Na zákonodárné moci se společně podílejí jak Rada ministrů, tak i Poradní rada. Na první pohled se může zdát, že moc výkonnou a zákonodárnou neovládá jeden orgán či jeden člověk, protože v obou případech se lpí na vzájemné diskuzi a následném konsenzu. Ovšem v politickém systému Saúdské Arábie je nejdůležitější autoritou král, bez jehož souhlasu žádný zákon nevzejde v platnost a svými pravomocemi tak ovládá celý politický systém (Al-Muhanna 2005: 65–66).

3.6 Soudní a právní systém

Právní systém Saúdské Arábie je založen na islámském právu, neboli *šarí'e*.⁴⁵ *Šarí'a* je uplatňována v celém království a vychází z výkladu hanbalovské školy. *Šarí'a* je podle muslimů výrazem pro posvátné právo, a proto byla přijata i soudci (*qádí*). Hlavní úlohou *qádí* bylo vydávat rozhodnutí (které ale ještě musel schválit král) a kontrolovat, zda islámská společnost žije v souladu se *šarí'ou*. Místní soudnictví tak rozhodně nebylo nezávislou institucí, ale spíše prodlouženou politickou rukou krále⁴⁶ (Metz 2002: 133).

Základem islámského práva a tím pádem i soudní struktury jsou čtyři právní školy: hanbalovská škola, málíkovská, hanáfíjská a šáfí'ijovská škola. Tehdejší soudy, či lépe řečeno *qádí*, odvozovali svá právní rozhodnutí z těchto škol. V praxi to tedy znamenalo, že *qádí* ze Západního regionu vydávali rozsudky na

⁴⁵ *Šarí'a* je soubor Bohem zjevených pravidel, které musí zbožný muslim celý život dodržovat. Svoji platnost a legitimitu odvozuje od svého božského původu a stejně jako Korán je i *šarí'a* chápána jako věčná a nestvořená (Potměšil 2012: 17). Slovo *šarí'a* původně znamenalo „bezpečná cesta“ a to ve spojitosti bezpečné cesty k vodnímu zdroji (Kropáček 2003: 118).

Navzdory určitým teologickým rozdílům mezi několika větvemi islámu (sunnité a ší'ité) je islámské právo respektováno všemi muslimy. Základním zdrojem *šarí'y* jsou Korán a *sunna* (Maisel 2007: 103).

Šarí'a se stala autoritativním souborem norem a pravidel jednotlivých aspektů života. Například určuje správný postup bohoslužby, rituálů, občanského chování, manželství, rozvodu, dědictví a určuje tresty za zločiny (Valtr 2012: 38).

Vědní obor, který se zabývá *šarí'ou* se nazývá *fiqh* (doslova „poznání“, „porozumění“) (Kropáček 2003: 118). *Fiqh* je tedy souborem závazného chování, který vypracovali *ulamá'*. Na rozdíl od božského výtvaru jako je *šarí'a*, je *fiqh* výtvořem ryze lidským (Maitah 2010: 38).

⁴⁶ Jaromír Vejrych označil současnou saúdskoarabskou soudní moc jako „relativně nezávislou“ (Vejrych 2011: 179).

základě myšlenek hanáfijské a šáfi'ijovské školy, které jsou v tomto regionu dominantní. Naopak *qádí* ze Středního regionu vycházel výhradně z hanbalovské právní školy. V současné době soudy Saúdské Arábie vynášejí rozsudky na základě toho, co je uvedeno v Koránu a *sunně*, a jednotlivá rozhodnutí nejsou omezována žádnými specifickými stanovisky některých z výše uvedených právních škol (Saudi Arabian Market Information Resource [nedatováno]f).

Soudní systém, jenž je tvořen více než třemi sty *šarí'atskými* soudy,⁴⁷ je pod kontrolou ministerstva spravedlnosti, který založil král Fahd v roce 1970. Ministr spravedlnosti, který je jmenován králem a pochází z řad nejvyšších *'ulamá'*,⁴⁸ je *de facto* šéfem celé justice. Je nápomocen Nejvyšší soudní radě, tedy orgánu, který tvoří jedenáct členů vybraných z předních *'ulamá'* (Metz 2002: 133). Jedním ze členů je náměstek ministra spravedlnosti, zbývajících deset členů jsou profesionální soudci, kteří jsou jmenováni králem⁴⁹ (Vejrych 2011: 179).

Nejvyšší soudní rada přezkoumává soudní rozhodnutí, dohlíží na práci soudů, vydává doporučení a schvaluje tresty, včetně trestu smrti za závažné trestné provinění⁵⁰ (Zuhur 2011: 93). Mimo schvalování trestů má Nejvyšší soudní rada pravomoc rozhodovat o odvolání trestu smrti. Nejvyšší soudní rada je podle autora Jaromíra Vejrycha na saúdské poměry značně nezávislým orgánem (Vejrych 2011: 179)

Soudní struktura je tvořena soudy první instance, tedy soudy pro zkrácené řízení a obecnými soudy, dále dvěma odvolacími soudy a již zmíněnou Nej-

⁴⁷ *Šarí'atské* soudy zahrnují soudy prvního stupně a odvolávací soudy.

⁴⁸ *'Ulamá'* jsou islámští učenci, znalci islámského práva a nejvyšší vrstva náboženských činitelů v islámu (Denny 1998: 189).

⁴⁹ Soudci ostatních soudů jsou také jmenováni králem, ale na návrh Nejvyšší soudní rady.

⁵⁰ Mezi klasické tresty v Saúdské Arábii patří rány holí (obvykle sto ran) a useknutí prstů, ruky či nohy (obvykle za krádež). Trest smrti je nejčastěji prováděn stětím před veřejností nebo ukamenováním (jako trest za cizoložství). Vedle cizoložství je možné uložit trest smrti například za čarodějnictví, za loupež, za zřeknutí se wahhábismu, za vraždu, korupci či za pašování drog (Bouček 2005: 118; Metz 2002: 133).

vyšší soudní radou⁵¹ (Zuhur 2011: 93). Menší občanské a kriminální případy řeší soud pro zkrácené řízení.⁵² U tohoto druhu soudu je typické, že soudní slyšení vede pouze jeden *qádí*. Obecné soudy řeší všechny případy, které jsou mimo soudní pravomoc soudu pro zkrácené řízení. Zde také obvykle vede soudní slyšení jeden *qádí*, ovšem při závažných trestných činech (jako je například vražda, velká krádež či sexuální zneužití) jsou přítomni tři *qádí* (Metz 2002: 133).

Odvolací soudy⁵³ formálně fungují jako poslední instance možnosti odvolání proti trestu, ale doopravdy velkou rozhodovací mocí nedisponují. O odvolání trestu totiž ještě může rozhodovat Nejvyšší soudní rada a pak samozřejmě král, který zastává roli opravdového odvolacího soudu, protože má právo promiout trest a udělit milost (Zuhur 2011: 94).

3.7 Opozice v Saúdské Arábii

Přestože saúdská vláda finančně podporuje sociální a mnoho jiných podpůrných programů,⁵⁴ i tak v království najdeme několik nespokojených obyvatel, kterým se nelíbí neohrožená dominance saúdské dynastie a absence politických práv. Ovšem opozice v Saúdské Arábii není jenom proreformní. Ještě na konci 80. let v zemi působily tři skupiny, které můžeme nazvat jako opoziční. První skupina představovala vnitřní opozici členů saúdské královské dynastie, kteří vystupovali proti králi, druhou opoziční skupinou byla radikální náboženská opozice a třetí byla opozice ší'itů. Liberální proreformní snahy se v království objevily až na počátku 90. let (Vejrých 2011: 179).

Na konci roku 1990 probíhala první válka v Zálivu, která dostala saúdskou vládnoucí dynastii pod silný tlak. V rámci společného boje proti ší'itskému Íránu královská rodina povolila přítomnost nemuslimské americké armády na saúdskoarabském území, což mladí islamisté nesli velmi nelibě (Niblock 2006:

⁵¹ V Saúdské Arábii existuje také Rada stížností, která řeší obchodní případy, daňové spory a porušení smluv, ale také rozpory mezi občany a vládou (Zuhur 2011: 93; Maisel 2007: 104).

⁵² Jeden typ soudu pro zkrácené řízení se například zabývá pouze beduínskými záležitostmi.

⁵³ Jeden odvolací soud sídlí v Rijádu a druhý v Mekce (Metz 2002: 133).

⁵⁴ V Saúdské Arábii neexistuje daňová soustava, vláda dotuje hypotéky a dává finanční dary novomanželům.

71). Do té doby prakticky neotřesitelně postavená královská dynastie znervózňela, čehož mladí islamisté a liberální elity dokázali umně využít. Mezi léty 1990 až 1994 poslali králi Fahdovi řadu petic, ve kterých volali po sociálních, politických a ekonomických reformách. Nejradikálnější byl dokument, který král Fahd obdržel v roce 1992, a který podepsalo 107 náboženských učenců. Ti v tomto dokumentu kritizovali klíčové aspekty saúdského politického systému, tedy konkrétně roli *‘ulamá’*, přerozdělování státního bohatství a zahraniční politiku Saúdské Arábie. Zahraniční politika Saúdské Arábie je pro konzervativní náboženské učence neustálým terčem kritiky, protože Saúdská Arábie udržuje blízké vztahy se Spojenými státy. Dále tento dokument volal po založení nezávislého soudnictví a po založení Poradní rady (Nolan 2011: 1–2).

Král Fahd na tyto petice a dokumenty reagoval vytvořením Královského dekretu, který se „tváří“ jako ústavní dokument, a který mj. ustanovil vytouženou Poradní radu (viz úvod této kapitoly). Následně se situace uklidnila, ovšem aktivita opozičních skupin neustala (Nolan 2011: 2).

3.7.1 Islamistická sunnitská opozice

Největším přáním islamistické⁵⁵ opozice je odchod královské rodiny a založení pravého islámského státu (Vejrych 2011: 180). Nicméně tato opoziční skupina je značně nejednotná.⁵⁶ Vůdci islámské opozice zdůrazňují myšlenku občanských a lidských práv, ale na druhou stranu také zdůrazňují, že určujícím kritériem a jediným zdrojem lidských práv je *šarí‘a* (Niblock 2006: 75).

Islamistická opozice se také důrazně dovolávala odchodu americké armády ze Saúdské Arábie a zpřetrhání politických vztahů mezi těmito zeměmi (Habeeb 2012: 165). Terčem kritiky této opoziční skupiny je také role místních *‘ulamá’* (Nolan 2011: 2). Z islamistické sunnitské opoziční skupiny se rekrutovala

⁵⁵ Za islamisty považují místní aktivisty, kteří se snaží prosazovat islámské hodnoty a islámské vedení politických záležitostí, které by chtěli zavést na celou saúdskoarabskou společnost.

⁵⁶ Například jedna část islámské opozice požadovala větší ochranu práv ší‘itské menšiny, ovšem z jiné části této skupiny zaznívaly silné protiší‘itské hlasy (Niblock 2006: 75).

teroristická organizace Al-Káida, vedena Usámou bin Ládinem (Habeeb 2012: 165). V poslední době je islámská opozice ve svých projevech vůči vládnoucí rodině a politickému vedení mírnější, jejich kritika směřuje spíše mimo království. Místní islamistická opozice také odsuzuje světový řád, pod kterým všichni muslimové trpí (Niblock 2006: 76).

3.7.1.1 Obsazení mešity v roce 1979

Rok 1979 byl pro Saúdskou Arábii velkou zkouškou. V tomto roce došlo k Íránské islámské revoluci, což vedlo ke vzpouře saúdské ší'itské menšiny ve Východní provincii a Afghánci zahájili *džihád* proti Sovětskému svazu, který podporovalo několik saúdských bojovníků⁵⁷ (Beránek 2007: 83). Ovšem Saudské Arábie se nejvíce dotkla událost, která se stala 20. listopadu 1979, kdy byla obsazena Velká mešita v Mekce islámskými radikály. Tyto povstalce vedl Džuhajmán al-^cUtajbí, který osmnáct let sloužil v Národní gardě.⁵⁸ Al-^cUtajbí byl velkým kritikem saúdské monarchie, který ale zároveň nesouhlasil ani s islámským republikanismem. Chtěl založit nový systém, který by byl odlišný od republiky a monarchie a učenci a ani vládcí by v něm neměli žádné zvláštní společenské postavení (Schulze 2007: 254).

Po zuby ozbrojení povstalci, kterých bylo několik stovek, zajali tisíce rukojmích. Radikálové požadovali přerušování diplomatických vztahů se západními státy, dále požadovali ukončení vývozu ropy do Spojených států a vyhnání všech cizinců ze Saúdské Arábie. Konflikt mezi povstalci a saúdskými obrannými složkami trval dva týdny, než se radikálové konečně vzdali. Nicméně za toto povstání zaplatilo životem přes 250 lidí. Oběti pocházely jak z řad povstalců, tak i z řad rukojmích a armády (Habeeb 2012: 164).

⁵⁷ Saúdská Arábie oficiálně podporovala Afghánistán finančně, nicméně do země se vydalo i několik tisíc saúdskoarabských militantů (Habeeb 2012: 164).

⁵⁸ Národní garda (*al-haras al-watani*) je loajální, ozbrojená složka, která stojí mimo armádu a je pod přímou kontrolou krále (Vejrych 2011: 180). Národní gardu vede syn krále ^cAbdalláha Mítab. Byla založena proto, aby plnila roli protiváhy saúdskoarabské armádě, a aby zabránila případným snahám o vojenský puč (Skupa 2013).

Tato událost královskou rodinou značně otřásla. Nejvíce ji vyvedl z míry fakt, že legitimitu režimu si dovolil zpochybnit někdo z islámských pozic. Navíc její neschopnost zajistit bezpečí svatých míst poukazovala na určitou slabost režimu (Muzikář 1987: 201). Vláda se proto snažila dávat co nejvíce najevo, že podporuje islámské záležitosti.⁵⁹ Proto udělala řadu významných ústupků náboženským autoritám a věnovala miliardy dolarů náboženským školám a institucím, aby si radikální skupiny usmířila (Habeeb 2012: 164).

3.7.2 Ší'itská opozice

Další opoziční skupinu v současné Saúdské Arábii tvoří ší'itská menšina. Odhaduje se, že ší'ité tvoří 5 – 15 % saúdskoarabské populace. Ší'itská menšina je jak geograficky, tak i společensky izolovaná od rozsáhlejší sunnitské společnosti. Ší'itské obyvatelstvo žije zejména ve Východní provincii, což je centrum saúdskoarabského ropného průmyslu (Nolan 2011: 2).

Zakladatel 'Abd al-'Azíz po založení Saúdské Arábie slíbil ší'itské menšině ochranu, nicméně ší'ité po pár letech čelili nedůvěře a diskriminaci, protože dominantní sunnitě je považovali za kacíře. Jejich vztah k sunnitským náboženským duchovním je tak přirozeně negativní. Většina saúdských ší'itů se podle očekávání inspirovala íránskou revolucí v roce 1979, a proto ve městech Katíf a al-Hasa došlo k občanským nepokojům, protestům a aktům násilí. Proti těmto nepokojům saúdská armáda tvrdě zasáhla a situaci uklidnila (Nolan 2011: 2; Habeeb 2012: 166).

V roce 2009 došlo ke střetu v Medíně, kde Saúdská bezpečnostní složka zaútočila na ší'itské poutníky a v březnu 2011 došlo k nepokojům opět ve městě Katíf.⁶⁰ Hloubka protiší'itských nálad mezi mnoha Saúdskými Araby a tendence

⁵⁹ Což mělo mj. za následek utužení režimu. Ženy se nesměly objevovat v televizi, v médiích nesměla hrát hudba a příslušníkům náboženské policie byla dána větší pravomoc zasahovat do soukromého života obyvatel (Beránek 2007: 86).

⁶⁰ K zatím poslednímu významnému protestu došlo ve městě Katíf v únoru 2014. Místní občané zde protestovali kvůli smrti dvou protivládních aktivistů (Alalam 2014).

vidět za všemi šířitskými protesty vliv Íránu, limituje schopnost šířitské opozice získat si širší podporu (Nolan 2011: 3).

3.7.3 Liberální opozice

Obecně platí, že liberální opozice požaduje politické reformy, mezi něž patří zřízení volených zastupitelských orgánů na regionální a státní úrovni, s jasně definovanými a významnými pravomocemi a jasnější právní ochrana lidských práv. Liberálové také požadují větší práva pro ženy,⁶¹ což se zcela zásadně neshoduje s představami konzervativních náboženských duchovních (Niblock 2006: 78).

Liberální opozice mj. volá i po ochraně práv šířitské minority. Liberálové také spravují internetové stránky, na kterých informují o porušování lidských práv v zemi. Jejich podporu mezi saúdskoarabskou veřejností lze ale jen těžko odhadnout (Niblock 2006: 79–80).

3.7.4 Vliv opozice a její pronásledování

Jednotlivé opoziční skupiny ovšem není jednoduché přesně vymezit. Složky opozice se často navzájem prolínají a mnozí aktivisté přešli v posledních letech různým názorovým vývojem, a tak se mohli zařadit do více opozičních skupin (Niblock 2006: 70). Ovšem opozice v Saúdské Arábii je jako celek velmi slabá a heterogenní, a proto na státní politiku prakticky nemá žádný vliv (Vejrých 2011: 180). Její heterogenita je dána především ideologickými rozpory mezi hlavními opozičními skupinami. Každá z opozičních skupin se primárně zaměřuje na něco jiného, než je samotná politika. Například liberální opozice se především zaměřuje na ochranu lidských práv a bojuje za větší práva pro ženy. Naopak islamistická opozice je velmi konzervativní a spíše jí více rozčilí knihy, které nej-

⁶¹ Ženy v Saúdské Arábii mají zakázáno řídit motorová vozidla, nesmí vycestovat ze země bez manželova souhlasu, jsou znevýhodněné na trhu práce, ženy nesmí zastávat pozici soudce (pokud žena vystuduje právnickou fakultu, tak se může stát maximálně právním poradcem), ale ani pozici státního úředníka, nesmí sportovat (i když se saúdskoarabské ženy zúčastnily Olympijských her v Londýně) a musí nosit dlouhý plášť se závojem přes obličej (Human Rights Watch 2013).

sou podle jejich názoru dost islámské, než saúdskoarabská politika. Tato nejednotnost zájmů opozice značně snižuje její sílu a vliv na saúdskoarabský politický systém (Gause III 2011: 9).

Jiné náboženství, než je sunnitský islám, je v Saúdské Arábii zakázané. Příslušníkům jiné víry bezprostředně hrozí riziko pronásledování. Ší'itský islám je považován za neslučitelný s Wahhábovým výkladem islámu, a proto členové ší'itské komunity mohou čelit svévolnému zatýkání a věznění. Veškeré protesty, které ší'itská nebo jiná opozice uskuteční, jsou násilně potlačovány a účastníci protestu jsou pozatýkáni (Amnesty International 2011: 41).

Podle Human Rights Watch se v Saúdské Arábii zvýšil počet zatýkání, soudních procesů a odsouzení nenásilných disidentů. V zemi jsou násilně rozeznávány pokojné demonstrace občanů. Místní soudy odsuzují obhájce lidských práv a lidi, kteří pokojně vyjadřují svůj názor (Human Rights Watch 2014). Z toho jasně vyplývá, že opozice a reformistické myšlenky jsou v Saúdské Arábii zakázány a neustále čelí pronásledování. Jakékoliv protesty jsou vždy tvrdě ukončeny.

Na druhou stranu je ale také pravdou, že krom povstání v Mekce v roce 1979 Saúdskou Arábii nikdy žádné velké protesty (způsobené opozicí či způsobené sociálními problémy) nezasáhly, a to ani během arabského jara. Je to dáno již samotnou podstatou ropné monarchie, protože státní zřízení, které získává obrovské příjmy z exportu ropy, má samozřejmě možnost udělat určitá opatření, aby případným nepokojům a povstáním zabránilo. V případě Saúdské Arábie a ostatních arabských rentiérských států se jedná o tzv. „kupování si loajality“ občanů Saúdské Arábie. Rentiérské státy mohou (na rozdíl od svých chudých sousedů) utišit opoziční hlasy a nálady různými sociálními programy a dotacemi. Tato možnost finančního „odškodnění“ činí zcela zásadní rozdíl mezi arabskými rentiérskými státy a ostatními arabskými státy. „Kupování si loajality“ je tedy jeden z nejdůležitějších faktorů, proč politický systém Saúdské Arábie

nesužují žádné větší protesty. A je to také jeden z důvodů, proč místní opozice nemá moc šancí na úspěch (Beránek 2013: 240–241).

4. NÁBOŽENŠTÍ UČENCI (‘*ULAMÁ’*)

Saúdské vládnoucí dynastii dodává hlavní zdroj legitimacy náboženství, což je samozřejmě dáno tím, že v saúdskoarabské absolutní monarchii nejsou voleni žádní zastupitelé, jaké známe v západních politických systémech (Beránek 2007: 50). Naopak náboženskou legitimitu vládě rodiny Sa‘údu poskytují náboženští představitelé, zvaní ‘*ulamá’* (Global Security 2011).

Pojem ‘*ulamá’* doslova znamená „ti, kteří mají náboženské znalosti (‘*ilm*), učenci a učitelé náboženství“ (Zuhur 2011: 95). ‘*Ulamá’* (v jednotném čísle ‘*álim*) tvoří náboženští učenci, soudci (*qádí*), právníci (*muhamá*), kněží a kazatelé (*imám*)⁶² z různých mešit. ‘*Ulamá’* jsou znalci islámských tradic a islámského práva. Na základě svých znalostí jsou ‘*ulamá’* považováni za ochránce islámského dědictví, kteří svojí prací udržují islám (Marines 2001: 2).

4.1 Původ ‘*ulamá’*

Původně pocházela většina ‘*ulamá’* z rodu Šejch, což znamená, že většina ‘*ulamá’* byla přímými potomky Muhammada ‘Abd al-Wahhába, což je jedním z důvodů, proč se v Saúdské Arábii těšili a stále těší velké náboženské autoritě a uznání (Gombár 2004: 55). O spojenectví mezi ‘Abd al-Wahhábem a Muhammadem ibn Sa‘údem šla řeč již v kapitole 2. 1, nicméně pro pochopení vlivu, jaký mají ‘*ulamá’* v politickém systému Saúdské Arábie, musím tuto problematiku rozvést trochu detailněji. Uzavřené spojenectví totiž bylo posíleno vzájemnými sňatky mezi rody Sa‘úd a Šejch, což nejvíce demonstroval sňatek Muhammada ibn Sa‘úda s dcerou ‘Abd al-Wahhába.⁶³ Druhým důvodem, proč

⁶²*Imám* je v sunnitském islámu kazatel, vedoucí modliteb nebo duchovní, který spravuje určitou mešitu (Tureček 2007: 196).

⁶³Dále mohu uvést jiný příklad vzájemného propletení obou rodů: Matka krále Fajsala byla dcerou *qádího* z rodu Ál aš-Šejch, jenž byl přímým potomkem Muhammada ‘Abd al-Wahhába.

se *‘ulamá’* v Saúdské Arábii těší náboženské autoritě je tedy to, že jejich významnost nevychází jen z jejich náboženské vzdělanosti, ale i z toho, že jsou součástí saúdskoarabské vládnoucí elity (Global Security 2011).

Od uzavření paktu v roce 1744 byly role obou rodů rozděleny jasně. Saúďové řídili stát a Šejchové řídili náboženské instituce. Tato spolupráce a konsenzuální vztah vybudovaly v království jednu z nejstabilnějších společností v regionu (Obaid 1999).

Na základě autority Muhammada *‘Abd al-Wahhába* měla jeho rodina Šejch větší moc, než rodina Saúď (Beránek 2007: 51). Po smrti *‘Abd al-Wahhába* ovšem začaly vzájemné vztahy mezi oběma rody pomalu chladnout, což dokazuje i známý výrok *‘Abd al-‘Azíze* z roku 1924. V té době zemřel *‘Abd al-Latíf Šejch*⁶⁴ (v té době nejvyšší náboženská autorita, vedoucí *‘álím* rané *‘Abd al-‘Azízovy vlády*) a *‘Abd al-‘Azíz* si měl ulevit slovy: „Teprve teď jsem skutečně volný“ (Niblock 2006: 12).

Na začátku této kapitoly jsem uvedl, že většina *‘ulamá’* pocházela z rodu Šejch. Je ovšem pravdou, že skladba *‘ulamá’* prošla od 18. století značnou proměnou. Příímí potomci *‘Abd al-Wahhába* se mezi *‘ulamá’* objevovali čím dál méně, což bylo dáno několika faktory. Prvním faktorem byla nižší porodnost (muži z rodu Šejch měli zpravidla jednu nebo dvě manželky), druhým faktorem byl odchod jedné větve rodiny do egyptského exilu,⁶⁵ jejíž potomci se do Saúdské Arábie již nikdy nevrátili. Třetím a nejpodstatnějším faktorem byla (a nyní stále je) neochota příslušníků rodu Šejch stát se náboženskými učenici.⁶⁶

⁶⁴ Celým jménem *‘Abdalláh bin ‘Abd al-Latíf Šejch*. Není bez zajímavosti, že *‘Abd al-Latíf* byl vychovatelem *‘Abd al-‘Azíze* a také jeho tchánem (Gombár 2004: 55).

⁶⁵ Jedna větev rodu Šejch byla poslána do egyptského exilu během válečného tažení Muhammada *‘Alího* na začátku 19. století.

⁶⁶ Někteří dali přednost politické kariéře (například *‘Abd ar-Rahmán Šejch*) a někteří upřednostnili armádní dráhu (například generál *‘Abdalláh ibn ‘Abd ar-Rahmán Šejch*).

4.2 Výbor nejvyšších *‘ulamá’ (Madžlis haj’at kibár al-‘ulamá’)*

Tato nejvýznamnější saúdskoarabská náboženská instituce vznikla v roce 1971 na základě královského dekretu krále Fajsala. Výbor se skládá z dvaceti duchovních⁶⁷ (Hamzawy 2006: 6), kteří jsou jmenováni králem, a v jeho čele stojí Velký *muftí*.⁶⁸ Hlavním úkolem Výboru je vydávat *fatwy*⁶⁹ na všechny otázky, které jsou jim králem položeny (Hamzawy 2006: 6). Dle Královského dekretu z roku 1992 měl Výbor „radit králi v politických otázkách, vést muslimy v oblasti víry, modliteb a světských záležitostí a potvrzovat nástupce trůnu“ (Beránek 2007: 52). Toto potvrzení je ovšem jen formální záležitostí, které onomu královskému rozhodnutí o budoucím nástupci trůnu poskytuje duchovní posvěcení a legitimitu (Beránek 2007: 52). Roli *‘ulamá’* a jejich úkol dodávat královským rozhodnutím legitimitu, blíže rozvedu v textu níže.

Výbor nejvyšších *‘ulamá’* byl králem Fajsalem zřízen jako fórum pro pravidelné konzultace mezi králem a náboženskými duchovními. Tohoto původního záměru se drželi i králové Fahd a Chálid, kteří se s Výborem setkávali jednou týdně v Rijádu, kde Výbor (stejně jako král) sídlí (Metz 2002: 136).

Saúdská vláda s Výborem nejvyšších *‘ulamá’* pracovala ve vzájemné symbióze. Vláda uznala *‘ulamá’* za speciální náboženskou autoritu, a ti na oplátku tiše souhlasili a králi veřejně schvalovali jeho leckdy kontroverzní politiky (Global Security 2011). Dle Ondřeje Beránka tak vznikla organizace, která prostřednictvím svých nástrojů (mezi něž patří vydávání *fatew*, nahrávky kázání či knihy s náboženskou tematikou) mohla legitimizovat politiky svých králů (Beránek 2007: 52).

⁶⁷ Údaje o počtu duchovních ve Výboru nejvyšších *‘ulamá’* se liší. Například Ondřej Beránek uvádí počet 15 – 25 duchovních (Beránek 2007: 52).

⁶⁸ *Muftí* je zároveň nejvyšší oficiálně uznávaná autorita v rámci duchovenstva (Valtr 2012: 41).

⁶⁹ *Fatwa* je náboženskoprávní stanovisko (oficiální vyjádření) Velkého *muftího* nebo *‘ulamá’*. *Fatwa* je postoj k významné politické či celospolečenské události anebo také odpověď na konkrétní dotaz. V případě Saúdské Arábie je *fatwa* založena na souladu s islámským právem (Mendel 2008: 169).

4.2.1 Příklady náboženského vlivu na politiku Saúdské Arábie

Nyní uvedu několik důležitých historických událostí, jež se týkají Saúdské Arábie a jejích politických rozhodnutí, na které měli zcela zásadní vliv saúdští *‘ulamá’*. První událostí, o které se chci zmínit, je zavedení ropného embarga v roce 1973.

Důvody pro uskutečnění embarga vlastně sahají až do roku 1967, kdy proběhla šestidenní válka a Izrael drtivě porazil koalici Egypta, Sýrie a Jordánska. Odveta přišla o šest let později, kdy Egypt se Sýrií napadly Izrael na svátek *Jom kipur*. Samotný konflikt pro nás není důležitý, podstatná je ovšem americká podpora Izraele, která vyústila až k vyhlášení ropného embarga. I když to původně nebylo Fajsalovým cílem (tehdejší král Fajsal nejdříve nechtěl použít ropu jako zbraň), tak nakonec ropné embargo vyhlášeno bylo, a to konkrétně 20. října 1973. Autor Newaf Obaid sice tvrdí, že embargo bylo vyhlášeno na základě několika pádných argumentů (tlaky z mezinárodní organizace OPEC, snaha řešit palestinský problém), ale na druhou stranu také dodává, že velký vliv na jeho vyhlášení měli i saúdští *‘ulamá’*. Ti prý zatlačili na krále Fajsala, aby embargo vyhlásil, přičemž je k tomu vedly dva důvody. Zaprvé chtěli posílit pozici Saúdské Arábie jako lídra v muslimském světě a zadruhé se jako konzervativní duchovní chtěli distancovat od Západu. Obaid dodává, že mezi králem a *‘ulamá’* existovala tichá dohoda, že v případě špatně vyvíjející se války v Egyptě král Fajsal vyhlásí ropné embargo. Tehdejší Velký *muftí* Muhammad Šejch byl nejbližším královým poradcem, který na něj zároveň měl velký vliv, takže to byl on, kdo *de facto* řídil zahraniční politiku Saúdské Arábie. Můžeme tak směle říci, že král Fajsal nevyhlásil ropné embargo proto, aby zvýšil cenu ropy, a dokonce ani proto, aby jakýmkoliv prostředky dosáhl zničení Izraele, ale proto, aby uspokojil požadavky *‘ulamá’* (Obaid 1999).

Druhou historickou událostí, kde se zcela zásadně projevil vliv *‘ulamá’* na místní politická rozhodnutí, bylo obsazení mešity v roce 1979. O této události jsem se zmínil již v kapitole 3.7.1.1, a proto se jí nebudu nijak podrobněji věno-

vat. Důležité je ovšem připomenout, že povstalce, kteří obsadili Velkou mešitu v Mekce 20. listopadu 1979, vedl Džuhajmán al-^cUtajbí, jenž dříve působil v Národní gardě, které proti němu odmítla zasáhnout. Proto 24. listopadu 1979 vydali ^c*ulamá' fatwu*, která povstalce odsoudila a legitimovala proti nim vládní zásah.⁷⁰ Po několika dnech se král Chálid rozhodl, že povstalce zničí tím, že mešitu zatopí vodou, do které následně pustí proud. Ovšem aby něco takového mohl provést, musel král požádat ^c*ulamá'* o svolení. Ti po dni a půl vydali *fatwu*, kde tento návrh schválili. Po této bojové strategii se sice nakonec 63 islamistů (v čele s Džuhajmánem) vzdalo, ale nakonec byli stejně popraveni. Ovšem pro uskutečnění této popravky musel král Chálid opět požádat ^c*ulamá'* o vydání další *fatwy*, která měla onu popravu legitimizovat. ^c*Ulamá'* králi znovu vyhověli a shledali povstalce vinnými v sedmi bodech⁷¹ (Beránek 2007: 84).

Poslední ukázka vlivu ^c*ulamá'* pochází ze srpna 1990, kdy začala válka v Zálivu. Irák napadl Kuvajt a irácká armáda se začala shromažďovat u saúdskoarabských hranic, což pro království znamenalo stav nejvyššího nebezpečí. Král Fahd chtěl v rámci obrany Saúdské Arábie okamžitě využít nabízené pomoci Spojených států amerických a pozvat americké vojáky na saúdskoarabskou půdu. Toto rozhodnutí by nejradši udělal okamžitě, nicméně král Fahd věděl, že celou záležitost musí nejdříve prodiskutovat s ^c*ulamá'*, aby nenarušil vzájemnou soudržnost mezi oběma stranami. ^c*Ulamá'* ovšem o přítomnosti amerických (a tedy nemuslimských) vojáků nechtěli ani slyšet. Po dlouhých diskuzích mezi nejvyššími ^c*ulamá'* a vysoce postavenými členy královské rodiny, nakonec Velký *muftí* ^cAbd al-^cAzíz ibn Baz přítomnost amerických vojáků podmínil tím, že musí získat důkaz o irácké hrozbě. Když viděl snímky irácké armády na společné hranici, vydali ^c*ulamá' fatwu*, která zněla následovně: „Ačkoliv Američané jsou, z konzervativního náboženského pohledu, stejně tak nevěřící

⁷⁰ Pro zajímavost uvedu, že tato *fatwa* byla založena na tomto koránském verši: „Avšak nebojujte s nimi poblíže Mešity posvátné, dokud oni s vámi zde nezačnou bojovat. Jestliže však vás tam napadnou, zabte je – taková je odměna nevěřících (2:191)“ (Beránek 2007: 84).

⁷¹ Jednalo se o „narušení posvátnosti Velké mešity; narušení posvátnosti měsíce *muharramu*; zabití souvěrců; neuposlechnutí legitimních autorit; podržení modliteb ve Velké mešitě; pochybení ve věci jmenování *mahdího* a zneužití nevinných k zločinným činům“ (Beránek 2007: 84).

jako nejsou muslimové, zasluhují si naši podporu, protože jsou zde pro ochranu islámu.“ (Obaid 1999). Za toto posvěcení přítomnosti amerických vojáků musel ovšem král slíbit, že nemuslimští američtí vojáci budou respektovat tradice Saúdské Arábie a že ihned poté, co pomine irácké nebezpečí, americké jednotky okamžitě Saúdskou Arábii opustí. ⁶Ulamá⁷ si také vymohli větší pravomoci pro svoji náboženskou policii (pro Výbor pro podporu ctnosti a potírání neřesti; viz níže) (Obaid 1999).

4.3 Výbor pro podporu ctnosti a potírání neřesti

Vedle Výboru nejvyšších ⁶ulamá⁷ existuje v Saúdské Arábii několik dalších významných náboženských institucí. Druhou takovou nejvýznamnější náboženskou institucí je bezesporu Výbor pro podporu ctnosti a potírání neřesti, což je taková náboženská policie. Jeho členové, jež jsou tvořeni státními zaměstnanci a dobrovolníky, mají za úkol chránit opravdové islámské učení tak, jak ho přesně vymezuje oficiální wahhábismus a mají za úkol trestat ty, kteří ho porušují. Častým cílem tohoto výboru jsou nedostatečně zahalené ženy nebo nevychovaní muži (Hamzawy 2006: 6).

Tato náboženská policie, které místní obyvatelé říkají *Haj'a* (komise), je v saúdskoarabské společnosti velmi neoblíbená. Členové tohoto výboru si říkají *al-mutawwa⁸a*, nosí krátké, bílé šaty, neupravené, dlouhé vousy a dřevěné hole. Buď pochodují po ulici, nebo stojí před obchodními domy a hlídají, zda někdo z místních obyvatel neporušuje přísná pravidla wahhábismu (např. zda jsou ženy správně oblečené a zahalené, zda neřídí automobil, či jestli nekonverzují s muži, se kterými nejsou v příbuzenském vztahu). Tato „policie“ ovšem nemá spadeno pouze na ženy. Ve Spojených arabských emirátech se objevili tři muži, kteří tvrdili, že byli deportováni ze Saúdské Arábie, protože podle náboženské policie jsou „moc hezcí“ (Lief 2013).

Odpor místních obyvatel k této instituci byl tak velký, že po arabském jaru se král ⁶Abdalláh rozhodl nahradit šéfa Výboru, odebrat Výboru řadu pravomocí a zlepšit jeho obraz ve společnosti (Lief 2013). Členové tohoto výboru jsou totiž

především známi svými velmi kontroverzními rozhodnutími. Například *al-mutawwaʿa* chtěli z obchodního domu vyvést ženu, která měla nalakované nehty, na rtech měla nanesenou rtěnku a zpod závoje jí byla vidět část vlasů (Al-Alawi – Schwartz 2012). Za jejich nejkontroverznější rozhodnutí, které pobouřilo celý svět, můžeme považovat událost z roku 2002, kdy v Mekce hořela dívčí škola. Náboženská policie, která zde po dobu požáru byla přítomna, zakázala několika dívkám hořící budovu opustit, protože nebyly řádně ustrojeny (dívky neměly přes hlavu omotaný svůj tradiční šátek a neměly na sobě svůj dlouhý, černý plášť). Tuto tragickou událost podtrhl ještě fakt, že záchranáři nesměli dívky z hořící budovy vysvobodit, protože podle výkladu islámu muži nesmí přistupovat k cizím ženám. V hořící škole uhořelo nejméně čtrnáct dívek a desítky dalších byly zraněny (Ghitis 2002).

Al-mutawwaʿa také bojují proti ostatním náboženstvím a nemuslimům. Tato policie například zatkla čtyřicet pákistánských křesťanů, kteří si udělali tajnou bohoslužbu. Pákistánci byli zadrženi, mučeni a čelili značnému posměchu. Později sice byli propuštěni, ale byly jim zabaveny občanské průkazy a všechny náboženské pomůcky, které během své tajné bohoslužby použili (EA Foundation 2012).

4.4 Nejvyšší rada pro islámské záležitosti

Mezi další významné náboženské instituce jistě patří i Nejvyšší rada pro islámské záležitosti. Tato Nejvyšší rada rozhoduje o islámských záležitostech, které vyžadují více názorů *ʿulamáʿ* a má na starosti domácí islámské záležitosti. Nejvyšší rada také přezkoumává soudní rozhodnutí o trestu smrti, vytváří obecné zákony a soudní precedenty a přezkoumává, zda jsou vytvořené zákony v souladu se *šarʿiou* (Zuhur 2011: 96). Tento orgán se schází na pravidelných schůzkách, kde má největší slovo předseda Nejvyšší rady. Předsedou tohoto orgánu je korunní princ Salman. Podle jedné zprávy ze schůze Nejvyšší rady, která se uskutečnila v květnu 2010, se nejdříve projednávala řada islámských záležitostí, které byly zaměřeny na podporu ochrany islámu. Na tomto setkání také

korunní princ vyzval k větší podpoře islámských institucí a organizací. Generální tajemník Nejvyšší rady dr. Ala^cayed zde oznámil, že všechna doporučení, na kterých se Nejvyšší rada shodne, budou překládány králi ^cAbdalláhovi (Ain Al Yaqeen 2010).

Nejvyšší rada je tedy také jakýmsi poradním orgánem krále. Na druhou stranu tento orgán působí jako fórum pro diplomatická setkání se spřízněnými státy Saúdské Arábie. V květnu 2010 zde byly přijaty zahraniční delegace jiných muslimských států. Podle zprávy ze setkání Nejvyšší rady korunní princ Salman přijal delegace z Jemenu, Ázerbájdžánu a Kuvajtu, přičemž během setkání se diskutovalo o otázkách společných zájmů (Ain Al Yaqeen 2010). Dopad tohoto orgánu na samotný politický systém Saúdské Arábie tedy není příliš velký. Nejvyšší rada pro islámské záležitosti je spíše dalším poradním orgánem krále, který se zabývá soudními záležitostmi. Ovšem schůze mají i diplomatický charakter.

Nejvyšší rada pro islámské záležitosti byla založena v roce 1994 a zaměstnává přibližně sto ^culamá'. Naopak takové Ministerstvo pro islámské záležitosti zaměstnává tisíce duchovních (Zuhur 2011: 96).

4.5 Role ^culamá'

Z předešlého textu tedy jasně vyplývá, že nejdůležitější úlohou ^culamá' je vytvářet legitimitu místnímu politickému systému. Vláda (ztělesněna králem) požaduje, aby ^culamá' legitimizovali její politiky a udržovali morální, společenské a politické hodnoty, což je velmi důležité pro vytvoření konsenzu mezi společností a vládou. ^cUlamá' od vlády naopak očekávají, že bude důsledně dohlížet na uplatňování islámu. Dále se na vládu spoléhají také kvůli její finanční podpoře. Vláda totiž ^culamá' nemalou měrou finančně podporuje.⁷² Role těchto dvou subjektů jsou tedy rozděleny jasně: vláda v čele s králem vládne a ^culamá' udržují ve společnosti morální hodnoty a poskytují vládě legitimitu. Pro vykonávání svých jednotlivých kompetencí se tyto dva subjekty navzájem

⁷² Většina ^culamá' je placena ze státního rozpočtu, a to i přesto, že někteří z nich vyučují na náboženských univerzitách (Beránek 2007: 53).

potřebují. Vláda a *‘ulamá’* jsou od sebe odděleni, nikterak si „nepřekáží“ a vzájemně se nevměšují do záležitostí toho druhého (Marines 2001: 16).

Ovšem úlohou *‘ulamá’* není jen dodávat legitimitu místnímu politickému systému. *‘Ulamá’* hrají důležitou roli zejména v soudním systému, kde vykonávají řadu funkcí, jako jsou například soudci (*qádí*) a právníci (*muhamá*) (Saudi Arabian Market Information Resource [nedatováno]g). Tito *qádí* z řad *‘ulamá’* prakticky ovládají všechny *šar‘atské* soudy, které jsou opěrným bodem celého soudního systému Saúdské Arábie (Beránek 2007: 54). Jako soudci soudí případy podle islámského práva (Saudi Arabian Market Information Resource [nedatováno]g).

‘Ulamá’ také provádí kázání a zastávají roli poradců. Dále realizují pravidla islámského práva *šar‘a*, nábožensky dohlíží na všechny mešity v Saúdské Arábii, vykonávají kázání o islámu v zahraničí, zauímají role notářů, provádí vědecké a islámské výzkumy a co je nejdůležitější, mají na starost náboženské vzdělávání. *‘Ulamá’* poskytují islámské právní vzdělání a vyučují teologii a to na všech školních úrovních Saúdské Arábie. *‘Ulamá’* také dohlíží na vzdělávání dívek (Saudi Arabian Market Information Resource [nedatováno]g).

V neposlední řadě saúdští duchovní organizují výroční poutě do Mekky. Svoji náboženskou moc projevují prostřednictvím náboženské policie *al-matawwa‘a*, o které jsem se zmínil v textu výše (Beránek 2007: 54). *‘Ulamá’* tak vlastně ovládají celou saúdskoarabskou společnost, protože díky jejich velké autoritě, postavení a znalostí *de facto* ovládají soudní systém, mají na starost vzdělávání a morálku jednotlivců hlídají prostřednictvím náboženské policie (Hamzawy 2006: 6).

Svůj vliv na společnost uplatňují i pomocí *fatew*, jako tomu bylo například v roce 2011, kdy vydané *fatwy* pomohly k potlačení potenciálního nebezpečí pro místní politický systém v podobě různých demonstrací či povstání, která hrozila na začátku a během arabského jara. Ihned po upálení Tunisana Muhammada Búazíího vydal Velký *muftí* *‘Abdalazíz Šejch fatwu*, ve které sebeupalo-

vání zakázal a nazval ho jako „ohavný zločin a ohromné neštěstí.“ ^ʿ*Ulamá'* postupně vydávali *fatwy*, ve které zakazovali veřejnosti pořádat jakékoliv demonstrace. Tyto zákazy se samozřejmě neobešly bez výhružek násilí. Nejdále zřejmě došel ^ʿ*álim Saʿd al-Burajk*, který ve své *fatwě* hlásal, že dojde k „rozbití hlav všech, kdo organizují demonstrace či se na nich podílejí“ (Beránek 2013: 247).

Je tak zřejmé, že moc a vliv ^ʿ*ulamá'* roste během nějaké velké vnitrostátní krize, kterou bylo například obsazení Velké mešity v roce 1979, válka v Zálivu a s ní spojená přítomnost amerických vojáků na saúdskoarabské půdě či arabské jaro. V případě prvních dvou událostí se vláda snažila ^ʿ*ulamá'* nějak uchlácholit, a to buď finančně nebo určitými ústupky. ^ʿ*Ulamá'* například v roce 1979 získali větší moc v oblasti veřejné morálky. Duchovní zavedli velice přísné normy, které obecně znesnadňovaly společenský život (Beránek 2007: 53–54).

Podle Nawafa Obaida se západní pozorovatelé mylně domnívají, když hlásají, že vliv ^ʿ*ulamá'* na místní politiku je omezen pouze na náboženskou sféru. Ve skutečnosti prý ^ʿ*ulamá'* prosazují svůj vliv nenápadnými způsoby, jako je vydávání *fatew*. Král totiž nemůže názory ^ʿ*ulamá'* nikdy zcela ignorovat. Ba naopak. Král musí jejich názory na určité záležitosti vzít pokaždé v úvahu a až poté se nějak závazně rozhodnout⁷³ (Obaid 1999).

Ovšem se zajímavým tvrzením přichází Ondřej Beránek, který tvrdí, že saúdstí ^ʿ*ulamá'* jednají poměrně alibisticky, protože nikdy nezaujímají závazné stanovisko, dokud není zřejmé, které z možných a nabízejících se stanovisek by bylo nejlepší. V případě dodávání legitimacy vládnoucí dynastii probíhá praxe následovně: vládnoucí dynastie dojde k nějakému závěru, sdělí ho ^ʿ*ulamá'* a ti poté vydají *fatwu*, která onen závěr (a tedy královskou politiku) legitimizuje. Teprve poté vystoupí někdo z královské rodiny a oznámí celou věc veřejnosti (Beránek 2007: 53).

⁷³ Tuto problematiku blíže rozvádím v kapitole 4.2.1

To by ovšem znamenalo, že *‘ulamá’* nejsou tak samostatným a nezávislým subjektem, jak tvrdí Obaid, ale naopak subjektem, který se podřizuje králi. Beránek k tomu dále dodává, že *‘ulamá’* jinou možnost, než se podřídít vládnoucí dynastii a poskytovat jí legitimitu, nemají. Kdyby se královské rodině nepodřídili a neposkytovali jí kýženou legitimitu, tak by to prý i mohlo znamenat konec *‘ulamá’*. Vládnoucí rodina by totiž *‘ulamá’* a jejich roli mohla zpochybnit, což by pro existenci duchovních mělo nedozírné následky. Ale protože *‘ulamá’* ze současného stavu plyne mnoho výhod (peníze, dobré společenské postavení a jsou vnímáni jako autorita), tak ani nepřichází v úvahu, že by proti vládnoucí rodině vystupovali a odmítali se „podřídít“ jejímu přání „bezmyšlenkovitě“ dodávat legitimitu její vládě (Beránek 2007: 53).

5. ZÁVĚR

Politický systém Saúdské Arábie se na první pohled zdá být poměrně jednoduchým. Protože Saúdská Arábie je absolutní monarchií, tak její král má *de facto* neomezené pravomoci, nemusí se podle nikoho a ničeho řídit a je nenapadnutelnou autoritou. Ovšem pokud se na tento politický systém podíváme komplexněji, tak zjistíme, že celý systém vlastně tak jednoduchý není. Celé království je totiž úzce spjato s wahhábismem a právě díky přítomnosti této nejkonzervativnější formy islámu se místní politický systém stává trochu složitějším. Nezanedbatelnou roli v politickém systému Saúdské Arábie hrají místní *‘ulamá’*, kteří nejsou tak mediálně známí jako je například saúdský král.

Dalším faktorem, který zcela zásadně ovlivňuje saúdskoarabský politický systém a přitom mezi oním faktorem a politickým systémem není na první pohled vidět spojitost, je bezesporu ropa. Z těžby ropy získává Saúdská Arábie obrovské bohatství, díky kterému se nejen stává důležitým hráčem mezinárodního systému, ale také ho dokáže umně využít ve svůj prospěch ve vnitropolitických záležitostech, jako tomu bylo například během arabského jara. Prostřednic-

tvím takového bohatství se lépe udržuje klid a loajalita místních občanů a duchovních, než kdyby stát tímto bohatstvím nedisponoval.

Saúdská Arábie je rentiérským státem, jehož vládce požaduje od svých občanů stoprocentní loajalitu a bezmeznou podporu při řízení země výměnou za různé socio-ekonomické programy a neexistenci daňového systému. Peníze plynoucí z těchto programů a neexistence daní tak mají vykompenzovat absenci veškerých politických práv místních občanů a obyvatel. Nicméně i přes poměrně vysokou životní úroveň Saúdských Arabů sužuje politický systém Saúdské Arábie aktivita několika opozičních skupin. Vedle islamistické a liberální opozice je pro sunnitskou Saúdskou Arábii velkým problémem ší'itská opoziční skupina, kterou tvoří ší'itská menšina žijící na východě země, kde se nacházejí největší centra těžby ropy.

V této bakalářské práci jsem se snažil odpovědět na výzkumnou otázku, kterou jsem si stanovil v úvodu. Otázka zněla: Jak se v praktickém politickém životě projevuje saúdskoarabské státní náboženství, tzn. wahhábismus? Současný politický systém i dnes zcela zásadně ovlivňuje uzavřené společenství mezi Muhammadem ibn Saúdem a Muhammadem ibn 'Abd al-Wahhábem z roku 1744. Toto společenství se stalo opěrným bodem dnešního království, protože na jeho základě se mezi politikou a wahhábismem utvořila jakási vzájemná závislost. Žádné politické rozhodnutí krále nesmí odporovat nebo vymykat se z učení wahhábismu a v každém případě musí být v souladu s islámským náboženským právem – *šarí'ou*. Navíc daná politická rozhodnutí krále musí být oficiálně posvěcena místními náboženskými učenici, kteří se nazývají *'ulamá'*.

Původně byli *'ulamá'* tvořeni přímými potomky Muhammada ibn 'Abd al-Wahhába, což dnes už tolik neplatí. *'Ulamá'*, jakožto zprostředkovatelé wahhábismu, ovlivňují politický systém tím, že vydávají *fatwy*, které král nemůže jen tak ignorovat. Král musí danou *fatwu* vzít v úvahu a až poté se nějak závazně rozhodnout. Ovšem v současné době mají *fatwy* spíše jen takovou formální roli, protože nyní vesměs slouží k tomu, aby nábožensky legitimovaly královská

rozhodnutí, což ale nikterak nesnižuje jejich velký vliv na politický systém. Role *‘ulamá’* roste zejména během různých krizí (jako příklady mohu uvést napadení Velké mešity v roce 1979, válku v Zálivu, krize uvnitř vládnoucí rodiny během boje o nástupnictví či arabské jaro), kdy jejich *fatwy* mají velkou politickou moc, které zásadně ovlivňují politický systém. Svými *fatwami* mají vliv i na místní obyvatele, jako tomu bylo například právě během arabského jara, kdy *‘ulamá’* veřejně zakázali sebeupalování a demonstrace.

Kontrolu nad dodržováním pravidel wahhábismu ve společnosti vykonává náboženská instituce s názvem Výbor pro podporu ctnosti a potírání neřesti. Tato náboženská instituce je takovou náboženskou policií, jinými slovy je to vlastně institucionalizovaný náboženský dohled nad společností.

Politický systém Saúdské Arábie je wahhábismem samozřejmě ovlivněný již tím, že ústavou Saúdské Arábie je Korán a *sunna*. Saúdská Arábie jinak psanou ústavu nemá, i když bychom za ní mohli považovat Královský dekret, který vydal král Fahd v roce 1992. Nicméně už v prvním odstavci tohoto dekretu je zcela jasně uvedeno, že ústavou Saúdské Arábie jsou již zmíněný Korán a *sunna*. Wahhábismus Muhammada ibn *‘Abd al-Wahhába* volal po návratu ke Koránu a *sunně*, což je společně s využíváním islámského práva *šarí‘a* zřejmě tím hlavním důvodem, proč je místní politický systém tak moc konzervativní. Proto můžeme považovat tuto „nepanou“ ústavu jako zásadní projev wahhábismu v politickém systému Saúdské Arábie.

Wahhábismus se v saúdskoarabském politickém systému projevuje i tím, jak jsou nastaveny dvě nejdůležitější politické instituce Saúdské Arábie – Poradní rada a Rada ministrů. Rada ministrů má mj. pravomoc navrhnout zákony a také soudní pravomoc, tudíž neustále se řídí dle *šarí‘y*. Poradní rada zase navazuje na muslimskou praxi konzultací (tzv. *šúru*) a jejím hlavním úkolem je vytvořit konsenzus mezi Poradní radou a králem, přičemž konsenzus je také součástí učení *‘Abd al-Wahhába*. Lépe řečeno, obě instituce nahrávají existenci wahhá-

bismu v praktickém politickém životě už jen tím, jaké jsou jejich úkoly a pravomoci.

Během psaní této bakalářské práce jsem došel k názoru, že wahhábismus se v praktickém politickém životě projevuje zejména tak, že všechny zákony či funkce různých úřadů vycházejí z Koránu a *sunny*, respektive vše musí být v souladu se *šari'ou*. V Saúdské Arábii existuje tradice wahhábismu, která je vytvořena paktem z roku 1744, kvůli němuž musí královská rozhodnutí získávat náboženský souhlas *‘ulamá’* prostřednictvím *fatew*, ačkoliv král je největší politickou autoritou a absolutním monarchou. V saúdskoarabském politickém systému nemají politické instituce reálnou výkonnou politickou moc, protože vše řídí král, což je dáno tím, že wahhábismus Muhammada ibn *‘Abd al-Wahhába* zajišťoval legitimitu jen saúdskému králi a jeho dynastii Saúdu.

Wahhábismus je s politickým systémem Saúdské Arábie jednoduše srostlý. Ovšem i přesto je poměrně paradoxní, že *‘ulamá’* mají na místní politický systém tak velký vliv, i když nedisponují žádnou reálnou politickou mocí a nevykonávají žádné politické či vládní funkce. Nicméně tím, že saúdská politika a náboženství vznikalo a formovalo se společně po dvě staletí, se mezi nimi utvořil tak neoddělitelný vztah, že nyní jeden potřebuje druhého.

6. SEZNAM LITERATURY A INTERNETOVÝCH ZDROJŮ

Seznam literatury:

Al-Muhanna, Mohammed Abdullah (2005). *The Saudi Majlis Ash-Shura: Domestic Functions and International Role, 1993-2003* (Durham: University of Durham).

Al-Rasheed, Madawi (2002). *A history of Saudi Arabia* (New York: Cambridge University Press).

Al-Rasheed, Madawi (2007). *Contesting the Saudi State. Islamic Voices from a New Generation* (Cambridge: Cambridge University Press).

Armstrongová, Karen (2008). *Islám* (Praha: Slovart).

Beránek, Ondřej (2007). *Saúdská Arábie: mezi tradicemi a moderností* (Praha: Volvox globator).

Beránek, Ondřej ed. (2013). *Arabská revoluce: demokratické výzvy, politický islám a geopolitické dopady* (Praha: Akademia).

Bond Reed, Jennifer (2007). *Modern World Leaders: The Saudi Royal Family* (New York: Chelsea House).

Bouček, Jaroslav (2005). *Saúdská Arábie* (Praha: Libri).

Crofter, Warren (2006). *Velká kniha islámu* (Čechtice: BVD).

Denny, M. Frederick (1998). *Islám a muslimská obec* (Praha: Prostor).

Encyclopaedia Britannica (2010). *Islám: náboženství, historie a budoucnost* (Brno: Jota).

Gause III, F. Gregory (2011). *Saudi Arabia in the New Middle East* (New York: The Council of Foreign Relations).

- Gombár, Eduard (1999). *Moderní dějiny islámských zemí* (Praha: Karolinum).
- Gombár, Eduard (2004). *Kmeny a klany v arabské politice* (Praha: Karolinum).
- Habeeb, Mark William (2012). *The Middle East in Turmoil: Conflict, Revolution, and Change* (Santa Barbara: ABC-CLIO).
- Hamzawy, Amr (2006). *Saudi Labyrinth: Evaluating the Current Political Opening* (Washington: Carnelegie for Endowment for International Peace).
- Harper, A. Robert (2007). *Saudi Arabia* (New York: Chelsea House).
- Hourani, Albert (2010). *Dějiny arabského světa od 7. století po současnost* (Praha: nakladatelství Lidové noviny).
- Kechichian, A. Joseph (2001). *Succession in Saudi Arabia* (New York: Palgrave).
- Kropáček, Luboš (1971). *Moderní islám I.* (Praha: Státní pedagogické nakladatelství).
- Kropáček, Luboš (2003). *Duchovní cesty islámu* (Praha: Vyšehrad).
- Lacey, Robert (2009). *Inside the Kingdom: clerics, modernists, terrorists, and the struggle for Saudi Arabia* (New York: Viking).
- Lewis, Bernard (2007). *Dějiny Blízkého východu* (Praha: Nakladatelství Lidové noviny).
- Long, E. David (2005). *Culture and customs of Saudi Arabia* (Westport: Greenwood Press).
- Maisel, Sebastian (2007). Kingdom of Saudi Arabia. In: Long, E. David – Reich, Bernard – Gasiorowski, Mark, *The goverment and politics of the Middle East and North America* (Boulder: Westview Press).
- Maitah, Mansoor (2010). *Politická a ekonomická kultura islámu na Blízkém východě* (Praha: Wolters Kluwer ČR).

- Marines, Alejandra Galindo (2001). *The relationship between the ulama and the government in contemporary Saudi Arabian Kingdom: an interdependent relationship?* (Durham: Durham E-Theses).
- Mendel, Miloš (2006). *Hidžra: Náboženská emigrace v dějinách islámských zemí* (Praha: Orientální ústav Akademie věd České republiky).
- Mendel, Miloš (2008). *S puškou a Koránem: pojmy a argumenty soudobého islámského fundamentalismu* (Praha: Orientální ústav Akademie věd České republiky).
- Metz, Helen Chapin (2002). *Saudi Arabia: A country study* [nepublikováno]
- Muzikář, Josef (1987). *Islám v politice* (Praha: Nakladatelství Svoboda).
- Niblock, Tim (2006). *Saudi Arabia: Power, Legitimacy and Survival* (New York: Routledge).
- Ponížilová, Martina (2011). Blízký východ. In: Cabada, Ladislav – Šanc, David a kol., *Panregiony ve 21. Století. Vývoj a perspektivy mezinárodních makroregionů* (Plzeň: Nakladatelství Aleš Čeněk), s. 112–141.
- Potměšil, Jan (2012). *Šarí'a: úvod do islámského práva* (Praha: Grada).
- Seibold, Michael – Matthes, Maik – Otto, Daniela – Schützhold, Betina eds. (2007). *Saudi Arabia's Political System* [nepublikováno].
- Schulze, Reinhard (2007). *Dějiny islámského světa ve 20. století* (Brno: Atlantis).
- Spencer, Robert (2006). *Islám bez závoje* (Praha: Triton).
- Tureček, Břetislav (2007). *Světla a stíny islámu: drama Blízkého východu a sonda do duší jeho obyvatel* (Praha: Knižní klub).
- Valtr, Pavel a kol. (2012). *Civilizační extrémy současnosti: Městský stát Singapur, Barma, Spojené arabské emiráty a Arábie* (Plzeň: UrbioProjekt).

Vejrych, Jaromír (2011). Saúdská Arábie. In: Ježová, Michaela – Burgrová, Helena eds., *Současný Blízký východ: Politický, ekonomický a společenský vývoj od druhé světové války do současnosti* (Brno: Barister&Principal), s. 175–187.

Zuhur, Sherifa (2011). *Saudi Arabia* (Santa Barbara: ABC-CLIO).

Seznam internetových zdrojů:

Ain Al Yaqeen (2010). *Crown Prince Sultan chairs Supreme Council for Islamic Affairs meeting* (http://www.ainalyaqeen.com/arch_2010/May-7/en3.php, 3. 4. 2014).

Al-Alawi, Irfan – Schwartz, Stephen (2012). Saudi Arabia's 'Religious Police' Reforms. *The Weekly Standard*. 9. 10. 2012 (https://www.weeklystandard.com/blogs/saudi-arabia-s-religious-police-reforms_654065.html, 2. 4. 2014).

Alalam (2014). *Thousands of Saudi mourners protest in Qatif* (<http://en.alalam.ir/news/1570034>, 28. 3. 2014).

Amnesty International (2011). *Saudi Arabia: Repression in the name of security* (<http://www.amnestyusa.org/sites/default/files/saudisecurity.pdf>, 28. 3. 2014).

EA Foundation (2012). *Saudi Arabia: Wahhabism Oppresses Christians and Muslims* (<http://www.ea.org.au/ea-family/Religious-Liberty/SAUDI-ARABIA--WAHHABISM-OPPRESSES-CHRISTIANS-AND-MUSLIMS>, 2. 4. 2014).

EIA (2013). *Saudi Arabia* (<http://www.eia.gov/countries/cab.cfm?fips=SA>, 15. 12. 2013).

Ghitis, Frida (2002). A Tragic Fire Unveils Saudi Arabia's Misogyny. *Los Angeles Times*. 25. 3. 2002 (<http://articles.latimes.com/2002/mar/25/opinion/oe-ghitis25>, 2. 4. 2013).

Global Security (2011). *Council of Senior Ulama*
(<http://www.globalsecurity.org/military/world/gulf/sa-ulama.htm>, 29. 3. 2014).

Human Rights Watch (2013). *Saudi Arabia* (<http://www.hrw.org/world-report/2013/country-chapters/saudi-arabia>, 28. 3. 2014).

Human Rights Watch (2014). *Human Rights in Saudi Arabia*
(<https://www.hrw.org/node/113618>, 28. 3. 2014).

Lief, Louise (2013). With youth pounding at kingdom's gates, Saudi Arabia begins religious police reform. *The Christian Science Monitor*. 23. 3. 2013
(<http://www.csmonitor.com/World/Middle-East/2013/0523/With-youth-pounding-at-kingdom-s-gates-Saudi-Arabia-begins-religious-police-reform>, 2. 4. 2014).

Majlis Ash-Shura (2014). *Shura Council Internal Regulations. Majlis Ash-Shura (Shura Council) Rules of Procedure*
(<http://www.shura.gov.sa/wps/wcm/connect/shuraen/internet/Laws+and+Regulations/The+Shura+Council+and+the+Rules+and+Regulations+Job/Shura+Council+Internal+Regulations/>, 12. 3. 2014).

Majlis Ash-Shura (2014). *Shura Council Law*
(<http://shura.gov.sa/wps/wcm/connect/ShuraEn/internet/Laws+and+Regulations/The+Shura+Council+and+the+rules+and+regulations+job/Shura+Council+Law/>, 10. 3. 2014).

Majlis Ash-Shura (2014). *The Basic Law Of Government*
(<http://shura.gov.sa/wps/wcm/connect/ShuraEn/internet/Laws+and+Regulations/The+Basic+Law+Of+Government/>, 4. 3. 2014).

Ministerstvo zahraničních věcí České republiky [nedatováno]. *Saúdská Arábie* (https://www.mzv.cz/jnp/cz/encyklopedie_statu/blizky_vychod/saudska_arabie/index.html, 15. 12. 2013).

Ministerstvo zahraničních věcí České republiky [nedatováno]. *Vnitropolitická charakteristika* (https://www.mzv.cz/jnp/cz/encyklopedie_statu/blizky_vychod/saudska_arabie/politika/vnitropoliticka_charakteristika.html#_ftnref2, 7. 3. 2014).

Mona Kareem (2011). The Saudi Women Revolution Statement. *Mona Kareem*. 18. 3. 2011 (<http://monakareem.blogspot.cz/2011/03/saudi-women-revolution-statement.html>, 21. 3. 2014).

Nolan, Leigh (2011). Managing reform? Saudi Arabia and the king's dilemma. *Brookings Doha center*. Květen 2011 (http://www.brookings.edu/~media/research/files/papers/2011/5/saudi%20arabia%20nolan/05_saudi_arabia_nolan.pdf, 25. 3. 2014).

Obaid, E. Nawaf (1999). The Power of Saudi Arabia's Islamic Leaders. *The Middle East Quarterly* (<http://www.meforum.org/482/the-power-of-saudi-arabias-islamic-leaders>, 30. 3. 2014).

Royal Embassy of Saudi Arabia (2013a). *History* (<http://www.saudiembassy.net/about/country-information/history/>, 26. 1. 2014).

Royal Embassy of Saudi Arabia (2013b). *Islam* (<http://www.saudiembassy.net/about/country-information/Islam/>, 10. 2. 2014).

Royal Embassy of Saudi Arabia (2013c). *Crown Prince Salman bin Abdulaziz* (<http://www.saudiembassy.net/about/SalmanbinAbdulaziz.aspx>, 3. 3. 2014).

Royal Embassy of Saudi Arabia (2013d). *Council of Ministers System* (http://www.saudiembassy.net/about/country-information/government/council_of_ministers_system.aspx, 9. 3. 2014).

Royal Embassy of Saudi Arabia (2013e). *Majlis Al-Shura (Consultative Council)* (http://www.saudiembassy.net/about/country-information/government/Majlis_al_shura.aspx, 11. 3. 2014).

Saudi Arabian Market Information Resource ([nedatováno]a). *Council of Ministers* (<http://www.saudinf.com/main/c51.htm>, 10. 3. 2014).

Saudi Arabian Market Information Resource ([nedatováno]b). *Ministry of Hajj* (<http://www.saudinf.com/main/c6l.htm>, 10. 3. 2014).

Saudi Arabian Market Information Resource ([nedatováno]c). *Ministry For Islamic Affairs, Endowment, Dawa and Guidance* (<http://www.saudinf.com/main/c6q.htm>, 10. 3. 2014).

Saudi Arabian Market Information Resource ([nedatováno]d). *Major Government Agencies* (<http://www.saudinf.com/main/c7.htm>, 10. 3. 2014).

Saudi Arabian Market Information Resource ([nedatováno]e). *Consultative Council: Introduction* (<http://www.saudinf.com/main/c52.htm>, 10. 3. 2014).

Saudi Arabian Market Information Resource ([nedatováno]f). *Judical System* (<http://www.saudinf.com/main/c2.htm>, 17. 3. 2014).

Saudi Arabian Market Information Resource ([nedatováno]g). *The Role of Ulema (Religious Leaders)* (<http://www.saudinf.com/main/c3.htm>, 5. 4. 2014).

Saudi Aramco (2014). *Our history* (<http://www.saudiaramco.com/en/home.html#our-company%257C%252Fen%252Fhome%252Four-company%252Four-history.baseajax.html>, 28. 1. 2014).

Skupa, Marek (2013). Saúdský princ povede ministerstvo národní gardy. *PressExpress*. 29. 5. 2013 (<http://www.pressepress.eu/2013/05/29/saudsky-princ-povede-ministerstvo-narodni-gardy/68422>, 25. 3. 2014).

Wikimedia Commons ([nedatováno]a). *Najd Region in Saudi Arabia* (http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Najd_Region_in_Saudi_Arabia.svg, 28. 1. 2014).

Wikimedia Commons ([nedatováno]b). *Hijaz Region in Saudi Arabia* (http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Hijaz_Region_in_Saudi_Arabia.svg, 28. 1. 2014).

Wikimedia Commons ([nedatováno]c). *First Saudi State* (http://commons.wikimedia.org/wiki/File:First_Saudi_State_Big-cs.png, 20. 2. 2014).

Wikinut (2011). *Saudi Arabi is Robustly Standing Among The Super Powers* (<http://guides.wikinut.com/Saudi-Arabia-is-Robustly-Standing-Among-The-Super-Powers/ixod3tb8/>, 6. 2. 2014).

7. RESUMÉ

In my bachelor thesis, I dealt with the political system of Saudi Arabia. I namely focused on Saudi Arabia's state religion – Wahhabism – and its influence on the political system of Saudi Arabia. Wahhabism is the most conservative form of Islam, which is based on teachings of Muhammad ibn Abd al-Wahhab. In the bachelor thesis, the attempt was made to introduce his teachings and I wanted to show the connection between Wahhabism and Saudi Arabia's ruling family Al Saud. Then I tried to introduce the political system of the rich Arabian monarchy, which is raising substantial funds from oil exports. I analysed the legislative branch, the executive branch and the judicial branch. I found out that the king of Saudi Arabia virtually has unlimited power and in fact he controls the whole political system of Saudi Arabia. The religious scholars *ulama*, who provide legitimacy to the political system of Saudi Arabia via religious opinions – *fatawa*, have a significant influence on this political system. My bachelor thesis is divided into four chapters. In the first chapter I focused on history of Saudi Arabia and on the formation of the political system of Saudi Arabia. I mentioned the governance of all previous Saudi kings and also the oil boom. One part of this first chapter was a short study of how the political system of Saudi Arabia dealt with the Arab Spring. In the second chapter, which was dedicated to Wahhabism, I concentrated on Muhammad ibn Abd al-Wahhab and the basic ideas of his teachings. The deal between Abd al-Wahhab and Muhammad ibn Saud of 1744 was of great importance because it interconnected Wahhabism with the political system. This alliance has persisted until today. In the third chapter I focused on the political system of Saudi Arabia, I introduced king's powers and powers of the most important state institutions, such as the Council of Ministers and the Consultative Council. I concentrated on the judicial and the legal system, which follows *Shariah*, and *ulama* also plays a significant role. In the last fourth chapter I pursued the religious scholars. I analysed their role and their position in the political system of Saudi Arabia. In the conclusion I answered the research question: "how does Wahabism

manifest itself in the practical political life?” While writing my thesis I found out that Wahhabism manifests itself in practical political life by the Koran and *sunna*, which are an unwritten constitution of Saudi Arabia. Then, Wahhabism manifests itself via *ulama*, who have to legitimize all political decisions of the king.

8. PŘÍLOHY

Příloha č. 1: Historická oblast Nadždu



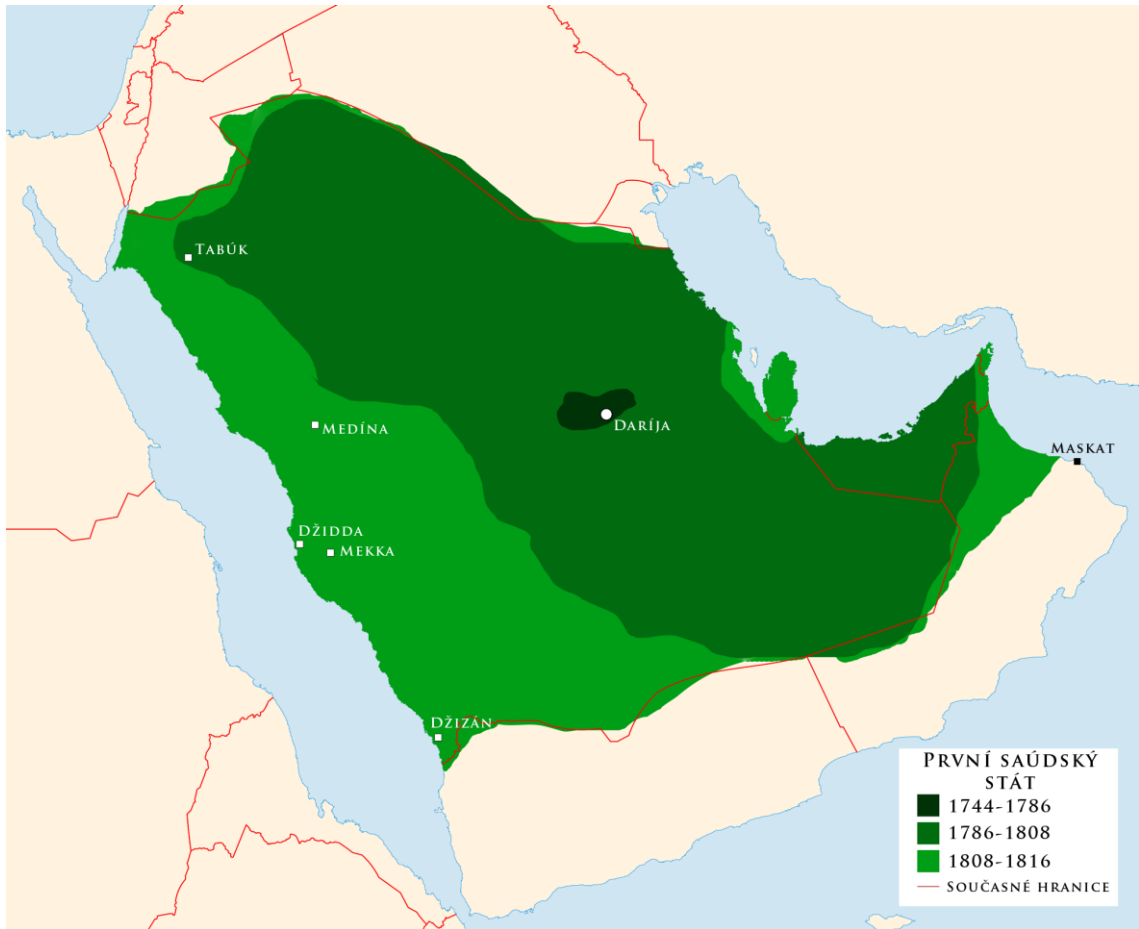
Zdroj: (Wikimedia Commons [nedatováno]a).

Příloha č. 2: Historická oblast Hidžásu



Zdroj: (Wikimedia Commons [nedatováno]b).

Příloha č. 3: První saúdký stát



Zdroj: (Wikimedia Commons [nedatováno]c).

Příloha č. 4: Administrativní rozdělení Saúdské Arábie



Zdroj: (Wikinut 2011).